

Vlaams
Parlement

vergadering **C292**
zittingsjaar 2019-2020

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening
en Energie

van 22 september 2020

(Wegens de coronamaatregelen werd deze vergadering via videoconferentie georganiseerd.)

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de steun voor middelgrote PV-projecten – 3309 (2019-2020)	3
VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oproep om van renovaties en vernieuwbouw een essentiële pijler in het Vlaamse heropbouwbeleid te maken – 3323 (2019-2020)	6
VRAAG OM UITLEG van Bruno Tobback aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de verhoogde klimaatdoelstellingen van de Europese Commissie – 3330 (2019-2020)	
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de Europese CO2-doelstellingen voor 2030 en de gevolgen voor Vlaanderen – 3348 (2019-2020)	
VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de impact van de Europese klimaatdoelstellingen op de klimaatdoelstellingen van de Vlaamse Regering – 3430 (2019-2020)	12
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het expertisenetwerk klimaat van de Vlaamse Regering en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten – 3142 (2019-2020)	25
VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de kernuitstap en de bouw van gascentrales in Vlaanderen – 3354 (2019-2020)	
VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de uitspraken van de minister met betrekking tot de kernuitstap – 3415 (2019-2020)	28
VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het tariefkader voor warmtepompen – 3416 (2019-2020)	37
VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de uitrol van diepe geothermie in Vlaanderen – 3417 (2019-2020)	41

VRAAG OM UITLEG van Robrecht Bothuyne aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de steun voor middelgrote PV-projecten – 3309 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobback

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): De Vlaams Regering keurde op 10 juli 2020 een wijziging aan het ondersteuningssysteem goed. Vanaf volgend jaar zal een tender-systeem, een call, het bestaande systeem van groenestroomcertificaten vervangen. Er zal worden gestart met een beperkte eerste call, voor een bedrag van 5 miljoen euro. Op basis van de evaluatie van die eerste call zouden dan lessen kunnen worden geleerd, zou er kunnen worden bijgestuurd en zouden volgende calls kunnen worden georganiseerd.

Er is in de sector een vrees ontstaan dat de overgang tussen de twee steunsysteemen – enerzijds het certificatiesysteem en anderzijds het call-systeem – in combinatie met een vrij lange gemiddelde doorlooptijd van een zonne-energieproject, ertoe dreigt te leiden dat de markt gedurende een bepaalde periode zou kunnen stilvallen. Projecten die nu worden opgestart, maar pas volgend jaar in werking treden, vallen dan misschien uit de boot. Dat zou te vermijden moeten zijn. Bovendien zou de relatief beperkte enveloppe van de eerste call ertoe kunnen leiden dat het aantal kandidaat-projecten het beschikbare budget voor deze testcall – als ik dat zo mag zeggen – ruimschoots overstijgt, waardoor projecten die kostenefficiënt en nuttig zijn, toch zouden worden geweigerd of uitgesteld.

Een overgangsregeling zou er bijvoorbeeld voor kunnen zorgen dat de markt niet stilvalt en de eerste call niet te sterk overbevroegd wordt.

Minister, bent u akkoord met de analyse dat er een te bruuske overgang dreigt tussen de twee steunsysteemen en er eventueel ongewenste neveneffecten komen voor de uitbouw van middelgrote PV-projecten in Vlaanderen?

Hebt u hierover reeds contact gehad met de PV-sector?

Welke timing voorziet u concreet voor de lancering van die eerste call? Wanneer zult u de resultaten daarvan bekendmaken? Wanneer kunnen die projecten dan effectief van start gaan en gebouwd worden?

Welke initiatieven zult u eventueel nemen om aan bovenstaande, net genoemde, bezorgdheden tegemoet te komen?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Er is geen sprake van het stilvallen van de markt van PV-installaties. Voor de installaties van minder van 10 kilowatt is er voor 2021 een premiesysteem ingevoerd, net om te vermijden dat dit segment zou stilvallen. Verder bevestigen de berekeningen van de administratie dat de installaties van 10 tot 40 kilowatt rendabel zijn zonder steun. Door de dalende prijzen van de installaties zal dit segment verder groeien. Ten slotte wijzigt er niets voor de installaties van meer dan 2000 kilowatt. Er zijn vandaag meerdere aanvragen voor in totaal enkele tientallen MW-projecten (megawatt). Enkel voor de installaties tussen 40 en 2000 kilowatt is er sprake van een nieuw steunmechanisme. Bij het invoeren van een nieuw steunmechanisme is er steeds een aanpassingsperiode met een tijdelijke daling van het geïnstalleerde volume.

Met het besluit van de Vlaamse Regering van 10 juli 2020 tot wijziging van het Energiebesluit van 19 november 2010 wat betreft de invoering van een

steunregeling voor middelgrote installaties op zonne-energie en kleine en middelgrote windturbines, hebben we het vernieuwde steunmechanisme op poten gezet. Met dit systeem gaan we vanaf 2021 voor middelgrote PV-installaties over van het huidige systeem van groenestroomcertificaten naar investeringssteun die via calls verdeeld wordt aan de meest kostenefficiënte projecten, dus met de hoogste groenestroomproductie voor de verkregen steun.

Het is de bedoeling om meerdere calls op regelmatige tijdstippen per jaar te organiseren. Algemeen moeten de calls enerzijds voldoende duidelijkheid en voorspelbaarheid bieden aan de potentiële bidders en anderzijds moet in voldoende concurrentie binnen een call voorzien zijn zodat de biedingen competitief zijn.

Het besluit voorziet ook overgangsmatregelen tussen het huidige systeem en het nieuwe systeem.

Wat betreft de projectspecifieke categorie van 750 kilowatt tot 2 megawatt zoals omschreven in de huidige regelgeving, stelt het besluit van 10 juli dat deze installaties onder de bepaling van de huidige steunregeling vallen als voor deze installaties, voor de datum van de inwerkingtreding van het besluit al een definitieve bandingfactor werd verkregen; al een voorlopige bandingfactor werd verkregen; en al een principeaanvraag of definitieve aanvraag is ingediend bij het Vlaams Energieagentschap. Deze projecten moeten geen voorlopige of definitieve bandingfactor hebben. Bij het Vlaams Energieagentschap een aanvraag hebben ingediend, volstaat bijgevolg.

Voor wat de huidige representatieve projecten van 40 tot 750 kilowatt betreft, is de startdatum van het project bepalend voor de subsidieregeling waaronder het project valt. Ligt de startdatum vóór de inwerkingtreding van het besluit, dan komt men in aanmerking voor steun volgens de huidige steunregeling.

Voor de meeste van deze projecten is deze startdatum gelijk aan de datum van indienststelling van het project.

Het besluit van 10 juli treedt in werking op een door de Vlaamse minister bevoegd voor de energie vast te stellen datum. Het is dan ook mijn bedoeling om de markt hierover tijdig duidelijkheid te geven. Hierover is reeds meermaals contact geweest met PV-Vlaanderen en ook met individuele projectontwikkelaars. Bij de verdere uitwerking van deze call zal verder overlegd worden.

Om ervoor te zorgen dat de invoering van het nieuwe callsysteem vlot verloopt en om er tegelijk voor te zorgen dat er een vlotte overgang is tussen het bestaande ondersteuningssysteem en het nieuwe, voorzie ik het begin van de call op 1 april 2021 en behoud ik de huidige ondersteuning tot 31 mei 2021. Met deze overgangsmatregel hebben de ontwikkelaars volgens mij voldoende tijd om hun werkwijze af te stemmen op de nieuwe planning en krijgen de installatiebedrijven twee maanden extra om installaties te plaatsen volgens het huidige systeem.

Zoals aangegeven in de nota aan de Vlaamse Regering bij het besluit van 10 juli gaan we, gelet op de verwachte omvang van dit steunsysteem, starten met een eerste call. De snelheid van bekendmaken van de resultaten zal ook afhangen van het aantal en de kwaliteit van de aanvragen. We voorzien een maximum van twee maanden maar zullen proberen om het sneller te laten gaan.

Op basis van de evaluatie van deze eerste call kan dan, indien nodig, nog worden bijgestuurd vooraleer we de volgende calls organiseren. De eerste call zal ook gegevens opleveren inzake interesse voor deelname, het aantal en de hoogte van de biedingen, het verloop van de behandelingsprocedure, de werking van de aanvraagtool enzovoort.

Collega Bothuyne, ik hoop dat ik u hiermee een antwoord heb gegeven en ook aan de bezorgdheden van de sector ben tegemoetgekomen door in een overgangsmaatregel te voorzien.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Minister, ik dank u voor het duidelijke en omvattende antwoord. Ik denk dat het ook voor de sector een belangrijk signaal is. Met de data die u hebt gegeven, hebt u inderdaad in een voldoende lange overgangperiode voorzien. Als ik het goed begrijp, krijgen we dus in het voorjaar die eerste call. U zegt dat u meerdere calls zult plannen. Hoeveel calls plant u en voor welk budget in 2021? Kunt u daar wat meer toelichting bij geven?

Het is de bedoeling dat we leren uit die eerste call. Komt daarvan een formele evaluatie? Wordt die voorgesteld aan de regering of wordt op een of andere manier publiek gemaakt hoe die evaluatie zal gebeuren?

Ik dank u nogmaals voor uw duidelijke antwoord.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Dank u voor het antwoord, minister. U weet dat wij al lang een voorstander zijn van die call voor PV-projecten. Ik heb daar in de vorige legislatuur zelf al sterk op aangedrongen. Ik ben dan ook blij dat dit vroeger al aangekondigd werd als de nieuwe werkwijze voor de toekomst. Dat er ICT-problemen opduiken, daar kan ik alle begrip voor opbrengen. Maar men schuift nu de datum van 1 april naar voren en voorziet een overgangsmaatregel gedurende twee maanden. Anderzijds verneem ik uit de sector dat men niet zeker is over die 1 april. Vooral bij de installateurs van PV-panelen leeft er bezorgdheid: als er een 'gap' zou komen tussen de call die toegewezen wordt en het einde van het huidige systeem, zouden ze namelijk plots zonder werk komen te vallen, doordat ze geen panelen kunnen plaatsen.

Mijn vraag is dan ook heel concreet. Stel dat u de call toch niet kunt starten op 1 april maar bijvoorbeeld op 15 mei, mogen we er dan van uitgaan dat het huidige systeem dan nog altijd twee maanden langer blijft verderlopen dan die 15 mei? Dat vind ik cruciaal om de sector te kunnen geruststellen.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Collega Gryffroy, op uw laatste vraag kan ik bevestigend antwoorden. Die termijn van twee maanden zullen wij daar dus aanplakken als het uitloopt, als het bijvoorbeeld 15 april is.

Collega Bothuyne, het is inderdaad zo dat we volgende jaar drie calls plannen, in totaal voor 25 miljoen euro. In de evaluatie is ook voorzien, want we gaan na de eerste call al evalueren. Ik denk dat dat ook normaal is, om te zien hoe men daarop reageert en of we al dan niet moeten bijsturen. Als er aanpassingen nodig zijn, staan we dan uiteraard klaar om dat te doen. Voor alle duidelijkheid: de evaluatie gebeurt administratief.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Ik heb er alle vertrouwen in dat de voorziene timing gehaald zal worden – misschien zelfs meer dan collega Gryffroy. Ik kijk dan ook uit naar die eerste evaluatie van de eerste call.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de oproep om van renovaties en vernieuwbouw een essentiële pijler in het Vlaamse heropbouwbeleid te maken – 3323 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobback

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Ik heb een vraag over het inzetten van renovatie en vernieuwbouw als een pijler in de Vlaamse heropbouw na corona, vooral ook omdat we zien dat de bouwsector, of veel bedrijven daarbinnen, aan de alarmbel trekken, dat er eigenlijk voor velen van hen te weinig werk is.

Natuurlijk is dat een discussie die al heel lang meegaat in de regering en ook in het parlement, en ik vrees dat die de komende decennia nog wel wat stof tot vragen zal oproepen. Desalniettemin gaat mijn vraag over de situatie zoals ze nu voorligt.

Eind mei dit jaar gaf de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de langetermijnstrategie voor de renovatie van Vlaamse gebouwen. Met dit plan wil de regering tegen 2050 alle woningen renoveren tot label A. Dat wil dus zeggen: een energiepeil van E60 of lager, onder meer met een primair verbruik van 100 kilowattuur per vierkante meter per jaar. Dat komt overeen met het label van nieuwbouwwoningen. Dat is dus heel ambitieus.

Maar de vraag is: wat gebeurt er tussendoor, tussen nu en 2050? Daar heeft de Vlaamse Regering blijkbaar over nagedacht. Ze wil eerst de slechtst presterende woningen aanpakken en wil sleutelmomenten zoals de verkoop van een woning of een wissel van huurder benutten om de woning grondig te renoveren of te opteren voor een hernieuwbouw. Het plan dat de Vlaamse Regering goedkeurde, zet de krijtlijnen uit om deze doelstelling te bereiken, maar mist de hefboomen om deze ook te realiseren. Bovendien moet er in voldoende middelen worden voorzien. De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) becijferde dat hiervoor jaarlijks 4,5 à 7,5 miljard euro nodig zal zijn.

Zoals bekend stuurden het bedrijfsleven, milieubewegingen en maatschappelijke organisaties op 7 juli jongstleden een open brief naar de verschillende overheden waarin zij vroegen om van renovaties en vernieuwbouw een essentiële pijler te maken in het Vlaamse heropbouwbeleid. Er zijn toen trouwens ook vragen gesteld in deze commissie, alsook in de commissie Wonen. De ondertekenaars van deze open brief schoven vier acties naar voren om de renovatieturbo te doen aanslaan. Wat goed zou zijn, is om in een ambitieus financieringspakket te voorzien; te zorgen voor een actieve, professionele renovatiebegeleiding voor elke Vlaming; een energieprestatiecertificaat (EPC) verplicht maken voor elk gebouw en ook verplichten tot renovatie na verkoop, binnen drie à vijf jaar; sterk inzetten op de opleiding van en toeleiding naar de bouwsector.

Om de doelstellingen te behalen, dienen er ongeveer 100.000 woningen per jaar gerenoveerd te worden. De financiële inspanning die hiervoor nodig zal zijn, wordt grotendeels gecompenseerd door de extra werkplekken die gecreëerd worden. Volgens de initiatiefnemers gaat het om ongeveer 35.000 jobs. Dit cijfer zit in de lijn met de cijfers die het Vlaams Energieagentschap (VEA) vorig jaar gebruikte tijdens de studiedag '5 jaar Renovatiepact'. Het VEA gaat van de veronderstelling uit dat er per miljoen euro dat er geïnvesteerd wordt in renovatie, ongeveer 10 jobs worden gecreëerd.

Bond Beter Leefmilieu (BBL) schat de jobcreatie nog optimistischer in, maar het komt er alleszins op neer dat iedereen, zowel het VEA, BBL als de Vlaamse

Confederatie Bouw (VCB), berekend heeft dat het sowieso goed is voor de economische meerwaarde in de bouwsector en ook voor de jobs. De VCB stelde dat de toegevoegde waarde in Vlaanderen alleen al zou kunnen oplopen tot 11 miljard euro.

Sterk inzetten op renovaties en vernieuwbouw als een essentiële pijler in het Vlaamse heropbouwbeleid zal zowel het klimaat als de economie ten goede komen. De initiatiefnemers van de open brief pleiten dan ook voor dwingendere maatregelen dan die maatregelen die werden opgenomen in de langetermijnstrategie voor de renovatie van Vlaamse gebouwen, waarbij de renovatieverplichting en de verplichte opmaak van een EPC voor elk gebouw duidelijk ambitieuzer zijn.

Minister, alleen met premies of goedkope leningen zullen we er niet komen. Ook de integratie van premies – onder andere collega Bothuyne is daarmee bezig – is op zich een goede oefening, maar zal helaas niet volstaan. Welke bijkomende maatregelen zult u op korte termijn nemen om de renovatiegraad te verhogen? We zien immers dat wat tot nog toe gebeurde, helemaal niet volstaat.

In het plan van de vorige regering was een renovatieverplichting op sleutelmomenten in de levensloop van een gebouw, zoals verkoop of erfenis, opgenomen. Bent u van plan om een renovatieverplichting op te leggen op sleutelmomenten? We weten dat dit een dempend effect zal hebben op de verkoopprijs van woningen die niet zo goed in orde zijn.

Op 15 juli 2020 overhandigde het economisch relancecomité zijn rapport met meerdere honderden actiepunten op alle mogelijke domeinen van de Vlaamse overheid, om de Vlaamse economie een doorstart te bezorgen. Bevat dit rapport actiepunten die de verduurzaming van het Vlaamse woningenpark via renovatie en vernieuwbouw moeten ondersteunen? Welke daarvan neemt u in overweging? In welke middelen voorziet u hiervoor? Wanneer zal de Vlaamse Regering deze investeringen of de ondersteuning daarvoor lanceren?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Collega Danen, u hebt gelijk. Als we vandaag naar de cijfers kijken, zien we dat de renovatiegraad veel te laag is. Hoe kunnen we die renovatiegraad omhoogtrekken? Ik ben het ermee eens dat we, als we kijken naar de CO₂-uitstoot die naar omlaag moet, zeker bij gebouwen, wat versnellingen hoger moeten fietsen. Op dit moment werk ik volop aan twee extra maatregelen voor volgend jaar, bovenop de maatregelen die vandaag bestaan, namelijk een renteloos renovatiekrediet om te kunnen renoveren en de labelpremie voor woningen. Zoals u weet, bedraagt die premie 2500 euro om te renoveren tot label C en loopt het op tot 2750 euro en 5000 euro voor label A.

Vanaf 1 januari 2022 zullen alle bestaande premies, zowel de premies op het domein Wonen, onder de bevoegdheid van collega Diependaele, als de premies op het domein Energie, onder mijn bevoegdheid, worden geïntegreerd in één renovatiepremie. Dit kon helaas niet vanaf 2021, omdat de administraties ons zeggen dat dat onbegonnen werk is. Zij spraken eerder van 2024, maar omdat ik aangaf dat dat veel te laat was, wordt er sneller werk van gemaakt. We voorzien één loket voor aanvragen en uitbetalingen. Zowel collega Diependaele als ikzelf willen vanaf 2022 de toegang mogelijk maken tot dat vereenvoudigde systeem. Die oefening loopt. Voor 2021 komen er twee extra maatregelen.

De langetermijnrenovatiestrategie is goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Het accent ligt heel sterk op grondige renovaties op sleutelmomenten waarop reeds vaak wordt gerenoveerd, zoals de aankoop van een woning, erfenis, huurderswissel enzovoort. De Vlaamse Regering heeft op mijn voorstel ook recent beslist om vanaf 2021 twee extra maatregelen te nemen om die sleutelmomenten echt

aan te grijpen om grondig energetisch te renoveren. De nieuwe maatregelen zijn erop gericht een financiële ondersteuning te bieden aan nieuwe eigenaars die het EPC-label van hun woning binnen de vijf jaar na aankoop, erfenis of schenking zo verregaand mogelijk willen verbeteren.

Met de nieuwe maatregelen zullen de nieuwe eigenaars van de woningen met een label E of F en appartementen met een label D, E of F worden gestimuleerd om binnen de vijf jaar tot minstens label C te renoveren. Voor de renovatie kunnen hypothecaire leningen worden afgesloten die kunnen oplopen tot 60.000 euro, waarvan de Vlaamse overheid de rente op zich neemt.

Nieuwe eigenaars van geërfde of geschonken woningen die geen behoefte hebben aan een woonkrediet bij de bank kunnen bij de lokale energiehuizen terecht voor de Energielening+, die grotendeels volgens dezelfde modaliteiten zal worden verstrekt. Boven op het renovatiekrediet of de Energielening+ zullen nieuwe eigenaars aanspraak kunnen maken op een labelpremie wanneer de woning of het appartement binnen de vijf jaar grondig energetisch wordt gerenoveerd.

Om de grondige renovatie van appartementsgebouwen te stimuleren, meen ik dat we instrumenten moeten uitwerken die zich richten op de vereniging van mede-eigenaars. Het VEA doet op mijn vraag onderzoek naar specifieke ondersteunende instrumenten en zal mij daarover vervolgens aanbevelingen doen. Al deze initiatieven passen volledig in de uitwerking van een ambitieus ondersteuningsaanbod voor renovatiewerken. Tegelijkertijd leveren ze uiteraard een bijdrage aan de relance van de economie. Op deze manier levert Vlaanderen vandaag al een eerste bijdrage in het kader van het Renovation Wave Initiative van Europa.

Wat betreft de renovatieverplichting op sleutelmomenten, is er, zoals u weet, in het regeerakkoord overeengekomen dat die verplichting enkel geldt voor niet-woninggebouwen. Voor woningen is het vooral bedoeld om stimulerend te werken, ook wat de ontzorging betreft. Als het onze ambitie is om het aantal renovaties te verhogen, dan moeten we naast allerlei premies – het liefst zo simpel mogelijk – ook over ontzorging nadenken, over hoe dat gemakkelijk kan zijn voor mensen om effectief te kunnen renoveren.

Wat betreft het rapport van het economische relancecomité is het mij tot mijn grote verbazing opgevallen dat er daarin heel weinig staat in het kader van het energiebeleid in het algemeen en het renovatiebeleid in het bijzonder. Ook bij de voorstelling ervan is ons dat opgevallen. Maar dat wil niet zeggen dat we daar niet naar moeten kijken in het kader van het relancebeleid. Als we effectief willen dat men binnen de vijf jaar na aankoop overgaat tot renovatie, is het belangrijk dat daar de nodige aandacht naartoe gaat binnen het relancebeleid. Op dit moment kan ik uiteraard niet zeggen hoeveel budget dat dan zal zijn. De besprekingen binnen de Vlaamse Regering over een Vlaams relancebeleid lopen nog, ook in het kader van de begrotingsopmaak 2021. Ik wil niet vooruitlopen op de besprekingen, want dat zou niet correct zijn ten aanzien van mijn collega's in de regering.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Het verwonderde mij inderdaad dat er in het actieplan van het relancecomité weinig aandacht was voor gebouwenrenovatie, terwijl dat net een van de grote hefboomen zou moeten zijn voor de relance. Want zoals u net zei, is het goed voor alles – of toch voor heel veel. Het zorgt voor een economische boost, maar ook voor meer jobs, een beter klimaat en dus minder CO₂-uitstoot, maar ook minder dure energieprijzen voor bewoners. Bovendien worden de huizen zo meer waard. Iemand die slim is en er de middelen toe heeft, zorgt er dus voor dat zijn huis in orde is, want anders bedriegt die als het ware zichzelf. Ik hoop dus dat u daar bijkomende aandacht voor zult hebben.

Minister, ik wilde graag wijzen op het feit dat de vorige regering – u maakte daar geen deel van uit, maar uw partij wel – in een aantal plannen de optie had opgenomen om een renovatieverplichting binnen de vijf jaar naar voren te schuiven.

Dat werd fel ondersteund en verdedigd. Men vond dat goed, omdat dat, zoals ik in mijn vraagstelling al naar voren heb geschoven, zorgt voor een prijsdempend effect voor slechtere woningen op de huizenmarkt. Want nu is de woningmarkt aan het boomen, zijn de woningen heel duur, en betaal je veel te veel voor slechte woningen. Specialisten en ook de vorige regering dachten dat dat een prijsdempend effect kon hebben. Kunt u nog eens onderzoeken of er geen renovatieverplichting op een sleutelmoment zou kunnen worden ingevoerd? Zoals u allicht weet, is het op andere momenten heel moeilijk om mensen te overhalen om duurzaam te renoveren. Ik begrijp dat ook, want als je voor een paar maanden uit huis moet of je huis ligt een half jaar onder het stof, is dat niet interessant. Ik heb daar begrip voor. Maar wanneer je een huis erft of koopt, moet je dat moment gebruiken om een renovatie uit te voeren. Kunt u daar nog eens over nadenken en dat bespreken? Ik hoop dat u mijn vraag ter harte neemt.

De Europese Green Deal heeft wel aandacht voor dit soort relance en renovatie. Er zou ook heel veel geld naar België en Vlaanderen komen om dit soort activiteiten en plannen te implementeren. Minister, wilt u een stuk van de middelen die naar Vlaanderen komen in het kader van de Green Deal gebruiken voor renovatie?

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Collega Danen, ik dank u voor uw interessante vraag. Minister, ik dank u voor het antwoord.

Ik heb twee vragen, minister. Ten eerste, in de relanceresolutie die het parlement heeft goedgekeurd, wordt wel degelijk aan de regering gevraagd om versneld werk te maken van een strategie voor energie-efficiëntie voor onze gebouwen in functie van zowel onze klimaatdoelstellingen inzake energie-efficiëntie als de economie en de relance daarvan. Ik hoop dat u in dat kader extra maatregelen kunt nemen op korte termijn. Want hier spreken we, in het kader van de vraag van de heer Danen, vooral over de langetermijninstrumenten. Overweegt u een aantal instrumenten of impulsen om op korte termijn de bouw- en vooral de renovatiesector te stimuleren?

Mijn tweede vraag sluit aan bij wat collega Danen al aanhaalde, namelijk die Europese plannen. We hebben ondertussen meer zicht gekregen op de Green Deal en de plannen die daaromtrent worden gemaakt. De Europese Commissie heeft daarover vorige week nog of de week daarvoor een heel duidelijke communicatie gedaan. De renovatiegolf die vanuit Europa wordt bepleit, klinkt u wellicht als muziek in de oren, want ze sluit aan bij een heel belangrijke doelstelling die we ook in Vlaanderen al hadden gesteld. Minister, op welke manier zult u die Europese renovatiegolf ook in Vlaanderen voelbaar maken?

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Minister, ik heb een aantal bijkomende opmerkingen en vragen.

Er is een opmerking die vaker terugkomt. In de vorige legislatuur is er gezegd dat we de mensen zouden verplichten om binnen een bepaalde termijn minstens een aantal maatregelen te kiezen uit een limitatieve lijst. Wij zijn daar nooit grote voorstanders van geweest, want een limitatieve lijst waaruit je moet kiezen, dat werkt volgens ons niet. Nu werken we op basis van energiepeilniveaus. Die niveaus worden vastgesteld en als iemand een verbetering wil doorvoeren, krijgt die daarvoor een ondersteuning. Ten tweede zijn wij eerder voor een stimulerende dan voor een normerende aanpak. Dat is een heel groot verschil.

Ik vind het belangrijk dat we zorgen voor de doelgroepen die het nodig hebben, zodat zij een hogere ondersteuning krijgen. Vorige week vrijdag nog is dat zo beslist, met een besluit van de regering omtrent een aantal acties. Dat we ook werken voor niet-woongebouwen, is ook duidelijk.

Er is iets wat volgens mij nog ontbreekt in het gehele arsenaal van de nodige fiscale ondersteuning. We zullen in de toekomst wellicht nog bekijken hoe we die kunnen vereenvoudigen, wanneer u zult samenzitten met collega Diependaele.

Maar wat er voor mij nog een klein beetje ontbreekt, is alles wat te maken heeft met de zittende eigenaar. Daarmee wil ik zeggen: niet de eigenaar die een nieuw huis of een bestaande woning aankoopt maar de eigenaar die bijvoorbeeld al twintig jaar in een woning woont die hij in het verleden heeft gebouwd maar waar ook perfect een aantal zaken kunnen gebeuren: verbetering van gas, andere technieken, enzovoort. Dan is mijn vraag: gaan we daar ook iets rond doen in de toekomst? Hebt u er al zicht op in welke richting dat zou kunnen gaan?

Bruno Tobback (sp.a): Ik wil nog even aansluiten, minister. Ik kan perfect inpikken op wat collega Bothuyne net gezegd heeft. Hij legt namelijk de vinger op de wonde van het probleem dat we op dit ogenblik zien. We hebben de ambitie of de doelstelling – om niet te zeggen de plicht – om de komende jaren ongeveer 150.000 woningen per jaar te renoveren in Vlaanderen. We weten allemaal dat dat op dit moment niet aan het gebeuren is. Alle stimulerende maatregelen die u wilt, zijn daarvoor dus niet voldoende. Ik denk dat wat er de voorbije maanden is gebeurd, ook wel illustreert wat er daarbij misgaat. We hebben de voorbije maanden, voor een stuk wegens corona, een explosieve stijging gezien van woningprijzen, op een onvoorstelbare manier. Al het extra geld dat die kopers aan die woningen hebben besteed, was leuk voor diegenen die wilden verkopen, maar dat is wel allemaal geld dat niet gebruikt zal worden voor het renoveren van die gekochte woning. Met een renovatieplicht – dat mag dan met specifieke limitatieve lijsten of met algemene EPC-criteria zijn, dat is zelfs niet de discussie – waren die middelen voor die extra prijsstijging naar alle waarschijnlijkheid voor een groot deel beschikbaar gebleven voor het renoveren van die woningen, terwijl een hele hoop kopers nu eigenlijk de limieten van hun budget helemaal hebben uitgeput voor het aankopen van die woning, voor het betalen van die gestegen prijs en dus niet meer de ruimte zullen hebben voor uw bijkomende 60.000 euro hypothecaire lening. Wie al tot aan zijn oogballen in de leningen, in de schulden zit, zal geen 60.000 euro bijlenen om een aantal renovatiemaatregelen te nemen, als dat niet verplicht is. Dus dit, het ontbreken van die verplichting op sleutelmomenten, is en blijft een gebrek en maakt dat u die doelstellingen nooit zult halen in dit tempo en al helemaal niet in de oververhitte woningmarkt van vandaag.

Bovendien doet dat allemaal niets voor diegenen die nu al aan de rand van hun financiële mogelijkheden zitten. We hebben die discussie al vaak gevoerd. Als de Vlaamse Regering niet voor een heel grote categorie woningen, die vandaag worden bewoond door mensen met een zeer laag inkomen, zelf middelen of manieren gaat vinden om te prefinancieren, dan zullen die woningen de eerstkomende 15, 20 of zelfs 25 jaar niet gerenoveerd worden en dan missen we onze doelstellingen, blijven we energie verspillen en blijven we eigenlijk een aantal zogenaamde ondersteunende maatregelen toekennen en vaststellen dat die te weinig gebruikt zullen worden. Ik vind dat jammer. Ik wil nog eens een oproep doen om het renoveren van woningen serieus te nemen en om daar bijvoorbeeld green bondsmiddelen voor te mobiliseren en die zelf in te zetten, met duidelijke criteria, met duidelijke verplichtingen en met een echte ontzorging van die eigenaars, in de eerste plaats de zeer kwetsbare, die het nooit zelf zullen doen op dit ogenblik.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u wel, collega's. Een deel van de tussenkomsten van de verschillende parlementsleden ging over het al dan niet verplicht maken, over de renovatieplicht. Daar is iets voor te zeggen. Daar is ook iets niet voor te zeggen. Maar er is gekozen om mensen te begeleiden via renovatiestimulatie, dus het geven van stimulatie binnen de vijf jaar als men gaat renoveren. Dus ik vind dan ook wel dat we die stimulatie met de Vlaamse Regering ook wel echt moeten doen.

Ik denk wel dat het, als we vanaf 2022 alles in orde hebben qua premies, ontzorging, vereenvoudiging enzovoort, misschien wel nuttig is om ergens een moment uit te kiezen om dat te evalueren, om te zien hoe het traject er uitziet, of er effectief gebruikgemaakt wordt van de premies en of het aantal renovaties de lucht in gaat. Want dat is eigenlijk wel de bedoeling. Als dat niet het geval is, denk ik dat het beleid niets anders kan dan ingrijpen en bekijken welke maatregelen er nog genomen moeten worden.

Wat Europa betreft, is het zo – en dat zijn we volop aan het voorbereiden – dat die Europese middelen afhangen van de sterkte van het Vlaams programma rond renovatie. Dat zal waarschijnlijk ingevoegd worden in een nationaal programma. We zijn dat in Vlaanderen dus volop aan het voorbereiden en willen dat heel ambitieus doen en de lat hoger leggen. Want hoe ambitieuzer het Vlaamse programma, hoe meer recht we hebben op Europese middelen. Dat hangt dus eigenlijk af van wat een land wil doen, van de graad die men wil bereiken in een bepaald land. Afhankelijk daarvan zullen die Europese middelen er komen. Dat plan zal dus ambitieus zijn.

Wat de korte termijn betreft, voorzien we vanaf volgend jaar ook in 18 miljoen euro extra voor mensen die asbest verwijderen en daarbij tegelijkertijd hun dak isoleren. Dat is dus voorzien voor 2021. Dat zijn heel wat budgetten.

We bekijken momenteel ook, vooral langs de kant van het Vlaams Energieagentschap VEA, of we bijkomende instrumenten kunnen voorzien om de vereniging van mede-eigenaars ook te stimuleren.

Wat het ambitieniveau betreft: ik denk dat collega Tobback het had over 150.000 woningen. In de renovatiestrategie hebben wij ongeveer 100.000 woningen afgesproken.

Collega Gryffroy had een vraag over de zittende eigenaars. Voor hen zijn we aan het bekijken of we, wanneer we die geïntegreerde renovatiepremie invoeren vanaf 2022, met één loket, ook die zittende eigenaars kunnen meenemen, wat de bedoeling is. Nu ligt de focus geheel op die sleutelmomenten, maar vanaf 2022 zullen we ook die groep meenemen.

Wat de resolutie betreft, collega Bothuyne, ik heb dat ook gezien in het kader van energie-efficiëntie. Ik heb van alles gevraagd – laat het me zo zeggen – in het kader van de relance, maar het is nu veel te vroeg. Ik weet ook niet wat wel en niet in overweging genomen zal worden. Maar ik denk dat, wat mijn bevoegdheden betreft, als het gaat over energie, een aantal dingen versneld gedaan kunnen worden in het kader van de relance. Ik denk dat we, ook in het kader van woningrenovaties, echt wel moeten vooroplopen. Dat is goed voor de bouw, dat is goed voor het comfort van mensen die in een gerenoveerd huis wonen en dat is goed voor hun energiefactuur. Dat zijn wat mij betreft wel twee grote brokken. Dat werd allemaal al besproken, maar de finale knoop is nog niet doorgemaakt over hoe de budgetten in het kader van de relance worden verdeeld.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Dank u wel. Ik ben alleszins al blij om te horen dat we dat snel kunnen en zullen evalueren, want ik vrees een beetje – maar ik hoop dat

ik ongelijk krijg in dezen – dat de resultaten niet zo fantastisch zullen zijn in 2022 en dat we dan alsnog een aantal bijkomende verplichte maatregelen zullen moeten invoeren. Ik hoop, samen met u, dat we dat dan zo snel mogelijk kunnen doen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Bruno Tobbacq aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de verhoogde klimaatdoelstellingen van de Europese Commissie – 3330 (2019-2020)

VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de Europese CO2-doelstellingen voor 2030 en de gevolgen voor Vlaanderen – 3348 (2019-2020)

VRAAG OM UITLEG van Jos D'Haese aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de impact van de Europese klimaatdoelstellingen op de klimaatdoelstellingen van de Vlaamse Regering – 3430 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobbacq

Bruno Tobbacq (sp.a): Minister, ik heb mijn vraag ingediend naar aanleiding van de verklaring van de Europese Commissie in haar 'State of the Union' dat ze van plan is om de klimaatdoelstellingen in 2020 een stuk strakker te maken en de ambitie wat hoger te leggen. In concreto gaat het over een vermindering van de uitstoot op Europees niveau met minstens 55 procent tegen 2030.

De Europese Commissie heeft die conclusies getrokken op basis van een vrij grondige impactstudie die gemaakt werd naar aanleiding van de voorstelling van de Green Deal, waarbij niet alleen de mogelijke instrumenten werden geëvalueerd, maar van al die verschillende instrumenten ook de klimaatresultaten en de sociaal-economische impact.

Op basis van die analyse en op basis van die studie komt de commissie ten eerste tot de vaststelling dat er, om onze klimaatdoelstellingen te halen – de ambitie om de temperatuurstijging tot 2 graden te beperken – een grotere inspanning nodig is. Een tweede conclusie is dat die grotere inspanning perfect kan passen in een relancebeleid post corona, in een beleid dat inzet op het creëren van jobs en op economische transitie in de verschillende industriële sectoren.

Het lijkt me dus logisch dat ook Vlaanderen, dat precies dezelfde noden heeft op het vlak van transitie in een aantal industriële sectoren, van het creëren van jobs en van het bieden van een relance na de coronacrisis, die hopelijk op een zeker moment toch zal eindigen – zich daar perfect in zou kunnen vinden en mee op die trein zou stappen.

De Vlaamse Regering heeft zich tot nu toe altijd vrij duidelijk verzet tegen verregaande klimaatambities zoals de commissie die formuleert. Niet alleen is dat volgens mij en volgens sp.a een gemiste kans, in principe vanwege de potentiële mogelijkheden en voordelen die eraan vasthangen, maar het lijkt er bovendien op dat we daarmee echt achter de feiten aanhollen. Als de Europese Commissie en de Europese Raad namelijk verder zullen gaan en daar ook middelen tegenover zullen stellen, dan is de sterkte van onze eigen plannen, zoals u net in het antwoord op de vorige vraag hebt gezegd, de kracht van onze eigen ambities, voor een stuk bepalend voor hoeveel middelen we zelf naar hier kunnen halen uit die Europese financiering.

Ik dacht dus dat het een goed moment was om daar toch nog eens de discussie over te heropenen.

Minister, kent en onderschrijft u die Europese impactstudies?

Als het Europese ambitieniveau verhoogt tot 55 procent reductie, wat betekent dat dan voor de Vlaamse doelstellingen? Hoeveel moet daarbij? Hoever lopen we daarmee achter?

Welke bijkomende maatregelen zijn er mogelijk volgens de Vlaamse Regering? Welke worden er overwogen om dat gat dicht te rijden?

We hebben hier al een paar keer over gediscussieerd. Zou het niet nuttig zijn dat de Vlaamse Regering, zoals de Europese Commissie en ook landen als Nederland, ook eens een grondigere impactstudie laat maken, niet alleen van de opportuniteiten en kansen maar eveneens van de mogelijke nadelen en risico's, de problemen die opgelost moeten worden, wanneer we gaan voor een ambitieuzer klimaatbeleid? Er is ooit de suggestie gedaan – ik dacht dat daar ook een vrij grote consensus over bestond – om de Vlaamse klimaatresolutie aan het Planbureau voor te leggen. Als het Planbureau dat niet wil, zoek dan een andere instelling die dat kan en wil doen, desnoods de kwalitatief hoge, verstandige Vlaamse universiteiten. Maar zou het niet nuttig zijn dat we eenzelfde oefening ook op Vlaams niveau uitvoeren?

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Ook wij hadden – helaas – zien aankomen dat de EU, die als nieuwe religie de klimaathysterie belijdt, natuurlijk steeds verder gaat. Op 16 september zei de nieuwe commissievoorzitter, von der Leyen, inderdaad dat de gezamenlijke uitstoot van de EU tegen 2030 – dat is al over minder dan tien jaar – met 55 procent moet worden verminderd in plaats van de 40 procent die bepaald was. Uiterlijk in juni 2021 zal de commissie alle relevante beleidsinstrumenten evalueren en, indien nodig, voorstellen om ze te herzien, teneinde de extra emissiereducties voor 2030 te realiseren.

Tijdens het Overlegcomité van 18 december 2019 bereikten de verschillende regeringen van België een akkoord om in het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) vast te leggen dat België de uitstoot van broeikasgassen over minder dan tien jaar met 35 procent moet doen dalen. In uw Vlaams Klimaat- en Energieplan, minister Demir, is er geland op een daling van 32,6 procent. U hebt gezegd dat u rekent op de inzet op technologische ontwikkelingen om dat gat tussen de 32,6 procent en de beoogde 35 procent te dichten.

Die reeds enige tijd aangekondigde verhoging van de EU van de emissiereducties dreigt dus heel wat roet in het eten te gooien, denk ik, toch wat uw doelstellingen betreft. U liet in 2019 namelijk – terecht – optekenen dat onhaalbare doelstellingen bovenop de huidige doelstellingen gooien geen optie is. U voegde daaraan toe: "Europa mag blijven dromen, ik blijf in de realiteit." Daar sta ik op zich uiteraard achter. Alleen is mijn realiteit nog net iets realistischer dan de uwe, maar ik vond het wel een goed citaat.

Ik vraag mij ook af hoe u daar nu dus tegenover staat. U stelde terecht vragen bij de impact op de Vlaamse economie en het kostenplaatje van een beslissing van de EU om die emissiereducties nog te verhogen. Zolang u geen antwoord zou hebben op het kostenplaatje en de impact op de Vlaamse economie, zou u de doelstelling van 35 procent voor België en voor Vlaanderen blijven handhaven. In het licht van die nieuwe EU-doelstelling tot min 55 procent heb ik dan ook de volgende vragen.

Wat is uw reactie op de verhoogde emissiereducties van de EU? Staat u nog steeds achter uw uitspraken van december vorig jaar, die ik net heb geciteerd? Indien ja,

wat zult u doen om te verhinderen dat Vlaanderen gedwongen wordt door de EU om die hogere emissiereductie te implementeren?

Is reeds bekend met hoeveel procent België en Vlaanderen hun uitstoot zullen moeten verminderen om tegemoet te komen aan die verhoogde reductie-eis van de Europese Commissie?

Is er reeds duidelijkheid omtrent de concrete maatregelen die Vlaanderen zou moeten nemen om dit cijfer te halen? Indien ja, om welke maatregelen gaat het?

Hebt u reeds duidelijkheid verkregen omtrent dat kostenplaatje voor Vlaanderen van een verhoging van de emissiereductie naar 55 procent? Indien ja, hoeveel zal een dergelijke verhoging ons kosten en welke impact kan worden verwacht op de Vlaamse economie? Indien dit nog niet bekend is, plant u dit te laten becijferen, en zo ja, tegen wanneer?

Bent u van oordeel dat die technologische ontwikkelingen Vlaanderen in staat zullen stellen om ook de verstrengde doelstellingen van de EU, namelijk die min 55 procent tegen 2030, te halen? Indien ja, op welke technologische ontwikkelingen rekent u dan precies?

Wat betekent het nieuwe voorstel van de Europese Commissie van die min 55 procent voor het Belgische NEKP? Welke zijn hiervoor de procedures?

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Uiteraard had ik ook een vraag over die Europese ambities om van 40 naar 55 procent emissiereductie tegen 2030 te gaan. Er is een impactassessment voor geweest waaruit blijkt dat dat ook perfect mogelijk is, perfect haalbaar is. Het is belangrijk om daarbij te noteren dat zelfs die 55 procent in feite niet voldoende is, dat de wetenschap al zegt dat we 60 of meer reductie nodig hebben tegen 2030. Maar goed, het is toch al een pak meer ambitie dan er hier de laatste tijd wordt getoond. Dat hebben we echt wel nodig om de klimaatopwarming af te remmen en ervoor te zorgen dat de planeet leefbaar blijft voor iedereen.

Dus 55 procent reductie in de EU tegen 2030: dat zou willen zeggen dat Vlaanderen om en bij de 48 procent zou moeten reduceren, tegenover 45 procent nu. Dan lijkt het mij duidelijk dat er een heel snelle aanpassing nodig is van het Vlaamse klimaatplan. We weten allemaal dat die huidige maatregelen zelfs niet volstonden om die 35 procent effectief te halen, noch die lagere doelstelling, 32,7 procent – of wat was het?

Het is dus duidelijk dat er nood is aan ambitieuze doelen, aan ambitieus beleid. Ik hoop echt, minister, dat u niet gaat wachten op de onderhandelingen voor intra-Belgische lastenverdeling enzovoort om in actie te schieten. 2030 is niet zo ver meer. Dat is misschien het enige waar collega Van Rooy en ik het over eens zijn. Het is dus duidelijk dat er nu echt actie nodig is.

Ik heb daarom twee heel eenvoudige vragen.

Wat vindt u van die aangescherpte ambities van de Europese Commissie?

Bent u bereid om de doelstelling voor de emissiereductie van het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) effectief aan te passen? Welke maatregelen zult u nemen om de nieuwe doelstellingen te realiseren? Want u moet toch al iets in het hoofd hebben?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u, collega's. Collega Steenwegen had ook nog een extra vraag, maar we zullen dat dan toevoegen aan het verslag.

Wij hebben samen met jullie allemaal zicht kunnen hebben op wat de Europese Commissie gepubliceerd heeft vorige week donderdag: het voorstel om de Europese broeikasreductie tegen 2030 te verhogen naar minstens 55 procent. Dit voorstel ging ook gepaard met een uitgebreid impactassessment van in totaal 370 pagina's. Voor alle duidelijkheid: dit impactassessment dat ze mee hebben overgemaakt, is vooral de impact op Europees niveau. Wij zijn dat nu aan het bekijken, wat die 370 pagina's inhouden, maar ik zou graag een aantal cruciale aanmerkingen willen maken aangaande dit impactassessment, voor zover we dit tot nu toe hebben kunnen bekijken.

Eerst en vooral ontbreekt er een gedetailleerde impactanalyse op lidstaatniveau, terwijl ik denk dat dat een heel cruciaal element is. Wat is de impact voor Vlaanderen? Dat weten we op dit moment niet, dat ontbreekt eraan. Dat is wel cruciaal om dan vervolgens een standpunt in te nemen aangaande het voorstel van de Europese Commissie. Dit heeft natuurlijk ook te maken met de verdere uitwerking van hoe ze die min 55 procentdoelstelling gerealiseerd zien, maar zonder duidelijkheid wat de impact is voor België. In het bijzonder voor Vlaanderen is het heel moeilijk om nu al te zeggen of we daarmee akkoord gaan. Dat is eigenlijk een blanco cheque tekenen.

Daarnaast is ook de evaluatie van de bijkomende inspanning van andere handelsblokken slechts zeer summier in kaart gebracht. Er is geen duidelijkheid over de impact van een verhoogde Europese klimaatdoelstelling op de globale emissies, noch op de ambities van andere handelsblokken of -stromen. Er is ook een risico dat we op een eenzame hoogte zullen blijven met het Europese ambitieniveau. Het is dus wel belangrijk dat men dit ook bekijkt in een globaal kader.

Het gebruik van internationale flexibiliteit komt heel erg kort aan bod, laat staan dat er ook garanties worden geboden om internationale kredieten te kunnen gebruiken na 2020. Dat is ook zeer onduidelijk.

Daarnaast lijkt de Europese Commissie ook erg veel te verwachten van een zeer brede introductie van de koolstofprijs, bijvoorbeeld door een uitbreiding van het ETS-systeem (emissions trading scheme) te overwegen naar de gebouwensector en de transportsector. Dat kan natuurlijk ook een impact hebben op de energiefactuur van burgers en bedrijven.

De bedragen die genoemd worden in het impactassessment om de verhoogde doelstelling te realiseren lopen ook op tot honderden miljarden euro's. Op basis van de afspraken en voorwaarden die we in het regeerakkoord hebben gemaakt en ook in het Klimaatplan, dat nog geen jaar geleden ondertekend is, en van het feit dat we ook nog geen inzage hebben in wat het nu eigenlijk voor België betekent en in het bijzonder voor Vlaanderen, kan ik op dit moment niet zeggen of ik dit ga ondersteunen.

Maar goed, we zullen in de komende dagen en weken ook onze interne analyse voortzetten. Die is volop bezig. Waar nodig gaan we ook uitleg vragen aan de Europese Commissie. Ik hoop dat we op die manier ook snel tot een duidelijk standpunt komen binnen Vlaanderen en België over dit dossier, zodat we voldoende kunnen wegen op het debat op Europees niveau.

Ik weet natuurlijk ook niet hoe dat verdeeld gaat worden. Is dat per lidstaat? Of gaat men het vooral halen in bijvoorbeeld landen die vandaag een doelstelling hebben van 0 procent – ik denk bijvoorbeeld aan Bulgarije, of Roemenië, dat een doelstelling heeft van 2 procent, of Hongarije en Polen, die een doelstelling van 7 procent hebben? Dat is ook voor ons op dit moment helemaal niet duidelijk. Ik

denk dat dat van een beleidsmens wel wordt verwacht vooraleer men zegt dat men het allemaal geweldig vindt, dat men moet weten wat de impact op Vlaanderen is. Dat ontbreekt vandaag dus.

Verschillende vragen handelen ook over de impact van de eventuele opstap van het Europese ambitieniveau op de Vlaamse klimaatdoelstellingen en het Vlaamse Klimaatbeleid. Het is inderdaad cruciaal om de impact voor Vlaanderen te kunnen inschatten. Helaas is dit ons niet duidelijk op basis van de documenten die de Europese Commissie vorige week heeft gepubliceerd.

Zoals daarnet gezegd, vind ik het zeer belangrijk dat er een specifieke effectbeoordeling is op het niveau van de lidstaten. De Europese Commissie geeft immers aan dat de impact per lidstaat afhankelijk zal zijn van de verdere uitwerking van de ambitieverhoging. Maar hoe zal het ETS-systeem worden aangepast en op welke manier zullen de bijkomende inspanningen tussen de lidstaten verdeeld worden? Dat is erg onduidelijk in de voorstellen van vorige week. Zo wordt onder meer de piste voorgesteld waarbij de broeikasgasemissies van de gebouwen- en transportsector onder een Europees emissiehandelssysteem zouden vallen. Dit zou volgens de Commissie kunnen betekenen dat de lidstaatspecifieke klimaatdoelstellingen voor sectoren die niet onder de ETS vallen, zouden ophouden te bestaan. Maar dit zijn dus zeker zaken waar we eerst nog grondig over moeten discussiëren binnen de Europese Raad en met het Europees Parlement.

De Commissie meldt alvast wel dat de impact per lidstaat in kaart gebracht zal worden bij verdere werkzaamheden en dat ook verdelingskwesties, zoals de veilingopbrengsten, hierbij in overweging genomen zullen worden. Wij wachten daar dus op.

Er wordt door verschillende collega's ook gepolst naar bijkomende concrete beleidsmaatregelen voor Vlaanderen naar aanleiding van wat de Europese Commissie heeft meegedeeld. Voor alle duidelijkheid: dat lijkt mij te voorbarig. Eerst moeten we nog afwachten hoe de discussie over deze ambitieverhoging verder evolueert en wat de impact zal zijn voor de Vlaamse reductiedoelstelling. Wat betekent dit? Wat gaat dit kosten? Zonder dat we dat weten, denk ik niet dat wij dit blanco tekenen. Dat is de logica zelve. Eerst daar dus duidelijkheid over.

Uiteraard hoop ik dat de technologische innovaties ons ook in staat zullen stellen om de broeikasgasemissies verder te reduceren. Ik denk bijvoorbeeld aan het beheer van het energiegebruik in gebouwen via digitalisering, het emissievrije wagenpark en innovatieve projecten in Vlaanderen.

De vierde vraag van collega Tobback was of het niet nuttig zou zijn om naar het voorbeeld van de Europese Commissie, maar ook landen als Nederland, een grondige impactstudie te laten maken. Dat is inderdaad ook wat ik eerder zei over een uitvoering van een grondige impact- en kostenstudie in Vlaanderen.

Op de eerste plaats wil ik hier herhalen dat het onze verwachting was dat de Europese Commissie een gedetailleerde effectbeoordeling op lidstaatniveau ging uitwerken. Dat kan men verwachten wanneer men een impactassessment aankondigt.

Mogelijk krijgen we echter bij de verdere uitwerking van deze doelstelling een gedetailleerde inschatting per lidstaat. Dat is althans wat de Commissie ons vorige week liet verstaan.

Daarnaast zijn er in Vlaanderen al berekeningen gemaakt om de impact per sector in te schatten. Zo werden in het Vlaams Energie- en Klimaatplan investeringskosten geraamd voor de residentiële bouwsector tussen 15 en 23 miljard euro voor de periode 2021-2030. Voor de transportsector gaat het om bijkomende investeringskosten tussen 13 en 16 miljard euro tegen 2030. Voor alle duidelijkheid: dit zijn de kosten van ons huidige Vlaams Energie- en Klimaatplan.

Collega's, ik hoop dat mijn antwoord duidelijk is. Jullie moeten begrijpen dat het, zonder een impactanalyse voor de lidstaat zelf, heel moeilijk is om daarover uitspraken te doen. Bovendien zal dit dossier ook nog op de tafel van de regering moeten komen.

Bruno Tobback (sp-a): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik vind de invalshoek van uw antwoord een beetje jammer – en dan druk ik het zacht uit. Dat de Europese Commissie dat niet op lidstaatniveau heeft gedaan, maar het blijkbaar nog zal doen, is een terechte opmerking. Aan de andere kant lijkt het mij toch wel vrij logisch dat de Vlaamse Regering, na ettelijke jaren – ondertussen stilaan een paar decennia – klimaatbeleid, klimaatongerustheid en duidelijke wetenschappelijke bewijzen voor het klimaatprobleem, zelf lang voor de Europese Commissie uit zou moeten zijn gelopen en zelf in staat zou moeten zijn om daarvan een impactstudie te maken. Het is jammer dat dat altijd maar gebeurt met de nodige weerstand en de nodige voorzichtigheid en met het beeld – dat komt toch heel naar voren in uw antwoord – dat het klimaatbeleid iets is wat ons van boven wordt opgelegd, wat van buitenaf komt, terwijl dat klimaatbeleid in wezen toch niets anders is dan, ten eerste, een gezamenlijke verantwoordelijkheid die we allemaal hebben, die alle voorbije Vlaamse regeringen, ook deze, altijd hebben onderschreven, die we hebben en die we willen nemen, maar bovendien ook een domein waaraan niet alleen maar risico's en kosten vastzitten, maar evengoed het aspect van wat het zal opbrengen aan jobs en investeringen. Ik heb u dat geen enkele keer horen zeggen. Ik hoor alleen maar: wat zal het kosten? Terwijl een beetje vooruitziend beleid, een beetje ambitieus beleid, kansen en mogelijkheden zou kunnen bieden. Dat had bijvoorbeeld kunnen vermijden dat die vele miljarden euro's voor residentiële woningen de voorbije maanden door het boomen van de prijzen in de zakken van de verkopers waren verdwenen. In de plaats daarvan hadden we die, met verstandig beleid, kunnen gebruiken om zelf een deel van die renovatiekosten te dragen of te laten dragen, op een verantwoorde manier.

Minister, ik wil er nog eens op aandringen dat we in Vlaanderen stoppen met te doen alsof dit een last is. Dit is een opportuniteit. Je kunt daar jaren en dagen tegen blijven vechten en dan eindig je zoals de Duitse auto-industrie, die inzake elektrische wagens ondertussen van de markt wordt geveegd door anderen die veel sneller hebben geïnvesteerd, terwijl ze hebben gevochten om te blijven en te houden wat ze hebben. Ik vind dat heel jammer. Het is een gemiste kans. Ik dring er nog eens op aan: maak die studies, maak die ambitieuze plannen en kijk wat het ons kan opbrengen, want dat is veel.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Minister Demir, ik dank u voor uw antwoorden. Ik begrijp uiteraard dat er nog heel wat onduidelijk is. Hoewel ik van de heer D'Haese – als ik het cijfer goed heb opgeschreven en gehoord – heb gehoord dat het van 35 procent reductie naar 48 procent zou stijgen voor België/Vlaanderen. Ik weet niet waar hij dat cijfer vandaan heeft, maar dat zou natuurlijk best wel eens kunnen. Want we moeten ervan uitgaan dat een verhoging van die reductie voor de EU ook een verhoging voor België en dus voor Vlaanderen tot gevolg heeft en dat wij dus niet buiten schot zullen blijven.

Minister Demir, mijn zeer heldere vraag aan u is dan ook: waarom zegt u nu niet onmiddellijk dat u zich verzet tegen nog maar eens een verhoging van die doelstelling? U worstelt daarmee, zoals de heer Tobback terecht opmerkt. U zit daar en vindt dat het heel lastig en moeilijk is. En dat is het natuurlijk ook. Het is van bovenaf opgelegd door de EU. Wij zijn een soort van marionetten voor die klimaatreligie, die Green Deal, die Europese Unie die van bovenaf steeds maar verder holt. En ik begrijp u, minister Demir. Ik zou echt niet graag op uw stoel zitten, op uw plaats, op dit beleidsdomein. Want dat is – hoe zal ik het zeggen? –

continu frustrerend. Ik zou u uit uw lijden willen verlossen, door gewoon te zeggen aan de Europese Unie – en natuurlijk ook aan de Belgische regering die op komst is, Vivaldi of niet –: “Het water staat ons in Vlaanderen aan de lippen.” En dan heb ik het natuurlijk niet over die verschrikkelijke overstromingsscenario's waarmee voortdurend wordt uitgepakt, maar dan heb ik het over de kostprijs voor de mensen, voor de gezinnen, voor deze Vlaamse Regering.

Minister Demir, zeg nu toch eens: ‘Genoeg is genoeg. Ik heb het al moeilijk om die 35 procent te halen, dus ik zal daar niet nog eens X aantal procenten bij doen.’ Sla met uw vuist op tafel en gebruik de woorden die u voordien hebt gebruikt. U hebt de Green Deal een ‘Mean Deal’ genoemd. Dat vond ik klare en goede taal. Denk daaraan terug, toen u die drive had, want die is op dit moment echt wel nodig tegen de Europese Unie.

De voorzitter: De heer D’Haese heeft het woord.

Jos D’Haese (PVDA): Minister, ik dank u voor uw antwoord.

Mijnheer Van Rooy, als ik met het Vlaams Belang over klimaat spreek, gaat het altijd over hysterie, religie enzovoort. Ik ben geen voorstander van die Green Deal die Europa vandaag voorstelt. Ik ben geen voorstander van die taks, van emissiehandel in alle delen van de maatschappij.

Maar ik vraag me toch af of u onlangs nog naar het nieuws hebt gekeken, mijnheer van Rooy? Klimaatverandering bedreigt vandaag onze Vlaamse cultuur, mijnheer Van Rooy. Bier en frieten, die zou ú toch moeten verdedigen, mijnheer Van Rooy? Bier en frieten. Met de huidige voorspellingen zijn er tegen 2050 35 procent minder patatten voor de frieten en is er 10 tot 40 procent minder bier in Vlaanderen. U zou gewoon met heel het Vlaams Belang op de barricades moeten kruipen om meer actie voor het klimaat te vragen. Dát zou u moeten doen. Maar neen, jullie willen altijd alles maar tegenhouden. Jullie vinden zelfs dat onze minister zich moet verzetten tegen doelstellingen die in feite nog niet volstaan om onze aardbol effectief te redden.

Jullie zijn overal bezig over de ‘cancel culture’, maar de Vlaamse cultuur, die willen jullie blijkbaar zelf uitroeien door ieder klimaatbeleid onmogelijk te maken. En ik weet, mijnheer Van Rooy, dat dat moeilijk is. Maar kijk nu eens een klein beetje verder dan uw neus lang is. Deze zomer, mijnheer Van Rooy, zijn er in onze woonzorgcentra 1500 mensen, 1500 ouderen, overleden door de hitte. Dat gebeurde niet twintig jaar geleden, mijnheer Van Rooy, maar dat gebeurt nu wel.

Uw grote vriend Donald Trump slaagt er niet in om de bosbranden in zijn eigen land, de branden die ieder jaar hoger en groter worden, onder controle te krijgen. De grootste ecosystemen in de wereld staan in brand. Mensen slaan op de vlucht, mijnheer Van Rooy. Maar liever dan ervoor te zorgen dat ze kunnen blijven waar ze zijn opgegroeid, gaat u hier betogen dat ze niet tot hier mogen komen.

Klimaatbeleid is niet iets wat ons kapot maakt, het is iets wat kansen biedt. We gaan naar een van de grootste crisissen van de afgelopen honderd jaar. En dan is de vraag natuurlijk hoe we daarmee omgaan. Klimaatbeleid geeft de fantastische kans, die minister Demir absoluut niet inziet, om daar iets aan te doen: om te investeren in openbaar vervoer, te investeren in hernieuwbare energie, te investeren in goede woningen, te investeren in duurzame vormen van mobiliteit. En dat zou ons ten goede kunnen komen, maar jullie willen blijkbaar liever dat alles kapotgaat.

Minister Demir, het is wat nieuw voor mij, die moderne technologie. Ik zie en hoor u wel – u ons blijkbaar niet altijd –, maar ik begrijp er niets van. Ik begrijp er niets van. U hebt vorig jaar een plan opgesteld, een klimaatplan zonder enige ambitie.

Daarover was zowat iedereen, behalve uw regering, het eens: ver onder wat er nodig is om onze eerlijke bijdrage te leveren aan de strijd tegen de klimaatverandering.

En als we vroegen om toch een beetje meer te doen, om toch een beetje voortrekker te zijn, dan was het antwoord altijd: 'Ja, maar onze buurlanden doen niet mee. We gaan toch niet boven onze buurlanden, we gaan toch niet meer doen dan de rest?' En nu er een akkoord is om met heel Europa een beetje harder aan de kar te trekken – nog niet hard genoeg, maar toch al harder –, wat zegt u dan? 'Ja maar nee, en de landen buiten Europa en de rest van de wereld? We gaan alleen op een eenzame hoogte staan.' Zie nu eens in dat het mee in uw handen ligt hoe onze planeet en ons land er de komende honderd jaar zullen uitzien. In plaats van al die verdedigingsmechanismen op te trekken en te zeggen dat het nog niet genoeg is doorgerekend enzovoort, neem eens die kansen aan en ga nu eens voor een echt klimaatbeleid. Zo kunt u ervoor zorgen dat u tegen uw kinderen en kleinkinderen zult kunnen zeggen: 'Ik heb ervoor gezorgd dat deze planeet meer leefbaar is geworden.' Doe dát in plaats van u achter alles en iedereen te verschuilen.

2030, minister Demir, dat is niet de volgende eeuw ofzo; dat is binnen tien jaar. En we kunnen zeggen dat dát nog moet worden onderzocht en ook nog dát, en dáár onderhandeld, en gínder gekeken. Maar sla nu eens de hand aan de ploeg. Begin eraan. Zorg ervoor dat we ons klimaatbeleid op de rails krijgen, dat we de klimaatverandering kunnen tegenhouden en dat we vooruit raken.

En corona geeft alleen maar nóg meer redenen om daaraan te beginnen. We hebben nood aan massale publieke investeringen in transport, in energie enzovoort. Het is tijd om eraan te beginnen. Dat ambitieuze klimaatbeleid is de beste motor om dat te versnellen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Minister, ik stel me soms de vraag welke landen wij gidslanden vinden. Er wordt soms naar Nederland gekeken, soms naar Duitsland. Maar ik stel vast dat landen die het heel erg goed doen, op economisch vlak maar ook op het vlak van welvaart, net landen zijn die heel ambitieus zijn op het vlak van klimaat en energie. Minister, ik wil u vragen om daar een voorbeeld aan te nemen, ten minste op die vlakken waar ze het goed doen. Want in die landen is een goed energie- en klimaatbeleid net een bron van welvaart en van jobs. En hier doet u uitschijnen alsof een goed klimaatbeleid een bron van miserie is. Het tegendeel is waar. Ik ben ervan overtuigd, en vele wetenschappers met mij, dat we net veel kunnen winnen bij een heel goed klimaatbeleid, ook op economisch vlak. Dat moeten we dus zeker doen.

U kunt zich nu afvragen: hoe komt dat dan? Ik hoor u soms zeggen dat het betaalbaar en haalbaar moet zijn. Uw voorganger zei dat nog veel vaker dan u dat doet. Hoe komt dat dan? Ik denk dat u inschat dat het draagvlak voor een sterk klimaatbeleid onvoldoende groot is in Vlaanderen. Wel, dat zou kunnen. Maar ik denk dat het net de kernkwaliteit is van een goed bestuurder of van een leider of leidster om het draagvlak te creëren voor zaken die maatschappelijk belangrijk zijn. Minister, ik wil u echt vragen om dat te doen, om op te komen voor een sterk klimaatbeleid en dat ook te vuur en te zwaard te verdedigen.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Minister, collega's, ik geef een paar korte reacties.

Mijnheer Danen, u daagt de minister uit om te vuur en te zwaard te gaan. Dat lijkt mij een risico dat u niet wilt nemen, collega.

Collega's van de PVDA, ik begrijp jullie enerzijds en anderzijds ook niet. Collega D'Haese, u vraagt om een ambitieus klimaatbeleid, maar zegt tegelijk dat u het helemaal oneens bent met alles waar de Green Deal voor staat, dat u tegen de emissierechtenhandel bent, en dat u eigenlijk ook tegen alles bent waarvoor experts inzake klimaatbeleid pleiten. En zo heft u uzelf en uw standpunt grotendeels op.

Collega van het Vlaams Belang, ik heb een fundamenteel probleem met de manier waarop u over onszelf spreekt. Want wij zijn de Europese Unie, collega Van Rooy, wij zijn de Europese Unie en bepalen samen met de andere Europese lidstaten het beleid dat daarrond wordt gevoerd.

Minister, zo kom ik bij een bijkomende vraag. Ik heb u niet negatief horen zijn over de Green Deal, integendeel. Maar we moeten inderdaad wel stapsgewijs werken. Er is een impactassessment van 370 bladzijden, dat op dit moment wordt bestudeerd. Ik hoop dat u daarover contact hebt met de Waalse en Brusselse collega's. Het lijkt mij op dit moment niet zo evident om op federaal niveau grote standpunten te gaan bespreken. Laat ons hopen dat dat binnenkort verandert.

Maar het zou goed zijn, als Vlaanderen, Wallonië en Brussel wel snel op één lijn komen om te kunnen reageren op die Europese voorstellen. Op één lijn komen betekent ook effectief een standpunt, liefst een positief en proactief standpunt, te kunnen innemen ten aanzien van een aantal cruciale discussies die op ons afkomen. Want alleen als we eensgezind zijn in ons land, kunnen we zwaar wegen op Europees niveau.

Mijn vraag is welke stappen u al gezet hebt of plant om te komen tot een eensgezind standpunt.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Het zal u waarschijnlijk niet verrassen dat ik ook nog even wil tussenkomen in dezen. Ik heb een aantal opmerkingen op basis van wat ik gehoord en gelezen heb. Het eerste wat ik wil zeggen, is dat ik het toch wel bijzonder straf vind dat de vragen om uitleg ten laatste ingediend moesten zijn op donderdag 17 september en dat het impactassessment verschenen is op 17 september. Met andere woorden: gefeliciteerd aan de vraagstellers om dit impactassessment van 141 pagina's op een paar uur tijd te lezen en om te kunnen komen tot de gepaste conclusies.

Ik zal de conclusies voor jullie maken, want ik heb ondertussen een week extra gehad om dit te lezen. Er vallen mij een aantal zaken op. Ten eerste: bij een impactassessment maakt men een vergelijking tussen datgene wat er bijvoorbeeld nu gevraagd wordt en datgene waar men in de toekomst naartoe wil. Wat was er nu gevraagd? Een vermindering met 40 procent ten opzichte van 1990 tegen 2030. Wat staat er heel duidelijk en letterlijk in dat impactassessment? Dat de onderzoekers geen politiek mandaat gekregen hebben om een impactassessment te doen voor een reductie die lager lag dan 50 procent. Hun opdracht was een impactassessment te maken voor een reductie liggende tussen 50 en 55 procent. De ENVI-commissie in het Europees Parlement heeft toen besloten graag te komen tot 65 procent en zelfs tot klimaatneutraliteit voor elke lidstaat tegen 2050. De Europese Commissie heeft dan in haar State of the Union gesproken over minstens 55 procent. Met andere woorden: het assessment dat gemaakt werd, gaat over 50 tot 55 procent. Men heeft inderdaad wel rekening gehouden met covid. Het woord 'covid' staat 88 keer in de tekst van 141 pagina's. Je merkt dat covid vooral gebruikt wordt om de pil te verzachten, als ik het zo mag uitdrukken. Want op pagina 80 staat een grafiek waarin men duidelijk aangeeft wat de daling is van het Gross Domestic Product (GDP) door covid. Dan zie je dat er tot 2030, mocht er geen covid geweest zijn, een stijging was van het GDP van 100 naar 135. Dat zou

nu net onder de 130 eindigen. Men voorziet dus een daling, zelfs tegen 2030, van het GDP, dat dus anders zogenaamd een positieve invloed zou kunnen hebben.

Dan kom ik tot een aantal basisopmerkingen. Ten eerste: het is inderdaad een gemiste kans dat we dit assessment niet op lidstaatniveau hebben, maar enkel op Europees niveau. Dan vraag ik me het volgende af. We hebben in het regeerakkoord heel duidelijk afgesproken dat we een bottom-upaanpak willen. In de tekst wordt op twee plaatsen gesproken over regionale scoreborden. Daar heb ik op zich geen probleem mee, tenzij Europa daar straks mee bedoelt dat het de regio's op basis van een regionaal scorebord zal straffen, ook al mochten de regio's zelf niet bepalen wat hun score zou moeten kunnen zijn. Als men dan in Europa vertrekt vanuit de 'one size fits all'-visie, dan moet u mij eens proberen uit te leggen hoe een eenduidig getal, opgelegd vanuit Europa maar niet gebaseerd op een assessment – want dat zit slechts tussen 50 en 55 procent – opgelegd kan worden aan al die verschillende lidstaten.

We hebben het inderdaad gehad over allerhande stokken en wat we daarmee doen. In het regeerakkoord staat heel duidelijk: wij zijn verantwoordelijk voor 10 procent en Vlaanderen voor nog veel meer. Dan kan men inderdaad zeggen dat Vlaanderen moet demarreren, zoals in de Tour de France, en 20 tot 25 minuten voorsprong moet nemen, om 's anderendaags doodop te zijn en uit de koers te moeten stappen. Of gaan we gewoon de koploper zijn in het peloton? Ik denk dat dat misschien eerder verstandig kan zijn.

We hebben ook altijd gezegd dat het afhangt van de internationale flexibiliteit. We hebben vooral ook altijd gezegd dat het kostenefficiënt moet zijn.

Als ik dan hetzelfde document bekijk – ik kan het eventueel doorsturen naar diegenen die het nog niet gelezen zouden hebben maar er toch vragen over hebben ...

De voorzitter: Kunt u stilaan afronden?

Andries Gryffroy (N-VA): ... dan moet ik vaststellen dat het woord 'euro' in die 141 pagina's slechts één keer voorkomt. Met andere woorden: men heeft een impactassessment gemaakt op basis van trends, op basis van procenten inzake wat men zou moeten doen voor hernieuwbare energie, wat men zou moeten doen voor energie-efficiëntie, wat men zou moeten doen inzake ethisch en non-ethisch enzovoort. Maar men heeft daar nooit ofte nooit een kost tegenover gezet. Ik denk dat dat nu net de belangrijkste parameter is die hierin zou moeten worden opgenomen. Ik moet dus vaststellen dat het politiek assessment niet berekend is voor minstens 55 procent en dat de kostenefficiëntie zelfs niet eens berekend werd.

De voorzitter: Mijnheer Gryffroy, u moet het niet persoonlijk opvatten, maar in principe hebt u twee minuten voor aanvullende vragen. Ik heb u vijf minuten aan het woord gelaten, maar ik heb eigenlijk geen vraag gehoord. Het staat iedereen vrij te zeggen wat hij wil, maar ik zou toch graag hebben dat er een beetje respect is voor de collega's die allemaal zitten te luisteren, om de bijkomende vragen te laten aansluiten bij de vragen om uitleg en om geen speech van vijf minuten te houden.

De heer Pieters heeft het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): Ik wil even tussenkomen over de impact. Ik steun collega Van Rooy volledig. Over impact gesproken: wij zullen hier in Vlaanderen altijd frieten eten en altijd bier drinken. Alleen: als we zo verder gaan, zal er dan nog een landbouwer zijn die hier aardappelen wil planten? Zal er nog een groot bedrijf zijn dat hier bier wil maken? Het zal dus wel elders gemaakt worden. Dan

vraag ik aan collega D'Haese: als de PVDA toch zo opkomt voor de werkmán, wat doet u daar dan aan?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhál Demir: Dat zijn allemaal zeer goede vragen, ook onderling aan elkaar. Ik noteer dat een deel van de commissie zegt dat ik mee aan die kar moet trekken en dat wij ook de doelstelling van een vermindering van 55 procent moeten halen, zonder eigenlijk te weten wat de impact is voor onze lidstaat. Dat is de ene groep. De andere groep zegt dat die vermindering van 35 procent al veel te veel is en dat ik nu dus al tegen Europa moet zeggen: stop, we willen niets meer. Ik denk dat ik toch probeer om rekening te houden met het feit dat we in Vlaanderen leven, wat niet te vergelijken is met Nederland of Duitsland. Vlaanderen is klein en we zitten met veel te veel activiteiten, of het nu gaat over landbouwindustrie of andere activiteiten, op een veel te kleine plek met een grote bevolking. Daar moet rekening mee gehouden worden als men zegt veel meer te willen doen dan nu gebeurt. Daarom blijft mijn positie: wij bestuderen vandaag wat Europa aan ons heeft overgemaakt, met een open geest. Ik denk dat het heel normaal is dat een minister dat zegt, vooraleer zich tot iets te verbinden, want dan is het natuurlijk ook boter bij de vis. Ik zal dat dus niet doen. Ik wil dat eerst grondig bestuderen en ook eerst bespreken binnen de regering wat de positie van Vlaanderen hierin zal zijn.

Ten slotte de zeer specifieke vraag van collega Bothuyne: wanneer en hoe zal het standpunt op Belgisch niveau bepaald worden? Maandag komt de directie-generaal Europese Zaken en Coördinatie (DGE) samen ter voorbereiding van de informele Europese Raad in Berlijn van eind deze maand. Maandag zal de Belgische positie over dit dossier besproken worden. Ik zal hierover wellicht vrijdag kort van gedachten wisselen binnen de Vlaamse Regering. Maar first things first. We hebben een klimaatplan en we moeten dat nu realiseren op het terrein, vooraleer allerlei andere beloftes te maken. We hebben in het verleden gezien hoe moeilijk dat gaat. Laten we nu zo snel mogelijk aan de slag gaan en ondertussen uiteraard de Europese studies bekijken en analyseren.

Collega's kunnen misschien betreuren dat ik dat doe, maar ik denk wel dat de mensen op straat dat van een minister verwachten. Wat is de impact? Hoeveel zal het mij kosten? Hoeveel zal het opleveren? Ik denk dat het niet meer dan normaal is dat wij dat op dit moment doen met het kabinet en met de administratie.

Bruno Tobback (sp-a): Minister, ik ben blij dat ik in uw laatste tussenkomst de term 'openingen' heb gehoord. De vraag die ik gesteld heb, was niet: ga zonder meer mee met 55 procent reductie, teken dat maar en onderzoek het niet. Mijn vraag was: onderzoek het, bekijk het, leg het goed uit, maar wel met een positieve ingesteldheid, met een duidelijke ambitie en met een gevoel voor verantwoordelijkheid. Dit is geen kermiskoers, ondanks wat sommigen er van blijken te maken. Dit is een vrij bepalend issue en een vrij bepalend probleem voor deze en voor de volgende generatie. Ik denk dat we daarin heel duidelijk moeten zijn, dat we daar niet alleen onze verantwoordelijkheid moeten nemen maar dat we ook objectief en nuchter onze kansen moeten grijpen en de gevaren die er hoe dan ook zijn, moeten aanpakken.

We kunnen wel altijd aardappelen eten en we kunnen hopen dat er altijd boeren zullen zijn die die aardappelen willen verbouwen, maar wanneer het zo is dat het, wegens de problemen die we nu al zien inzake droogte en onaangepaste grond, niet meer mogelijk is om die aardappelen te telen, collega Pieters, dan zal er inderdaad geen enkele Vlaamse boer meer zijn die ze nog plant. Dan zullen we ze inderdaad god weet waar moeten kopen, waarschijnlijk duurder. Ik zou liever hebben dat we dan een alternatief hebben voor diegenen die zich moeten aanpassen,

dat we dan geïnvesteerd hebben in mogelijkheden waardoor mensen inderdaad een job hebben, een toekomst hebben en iets waarin ze kunnen geloven in de toekomst, voor de toekomst, en voor de eigen kinderen, in plaats van zich nog zo lang mogelijk vast te klampen aan iets waarvan we nu al moeten weten dat het niet houdbaar is.

Dat is beleid voeren, dat is verantwoordelijkheid nemen, dat is een toekomst bieden aan mensen. Dat is de verantwoordelijkheid van de Vlaamse Regering, minister. Alleen maar blijven zitten en wachten tot de schoolmeester van Europa komt zeggen wat moet en dan zo weinig mogelijk doen, dat is volgens mij geen gezond beleid.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Voorzitter, het leek er even op dat ik op de stoel van de minister zat, want de heer D'Haese had het steeds over 'de heer Van Rooy dit, de heer Van Rooy dat, de heer Van Rooy zus en de heer Van Rooy zo' – daar komt dan heel veel emo bij kijken – 'ik weet niet of de heer Van Rooy wel naar het nieuws kijkt' enzovoort. Klimaatverandering zou onze frieten en ons bier bedreigen. Anderzijds: ik ben een wijndrinker. Door de klimaatverandering wordt er hier nu blijkbaar steeds meer wijn verbouwd. Elk nadeel heeft zijn voordeel, zou ik durven zeggen. Landen die nog wel wat droger zijn dan het onze, Israël bijvoorbeeld, leren ons bovendien dat er voor elk probleem een oplossing is, want ook daar worden aardappelen geteeld.

Die hysterie is dus absoluut nergens voor nodig. De technologie zal ons redden. De mens past zich ook al zo lang als hij bestaat aan het klimaat aan. Het klimaat verandert ook al zo lang als de mens en ook de aarde bestaat. Dus nogmaals: deze nieuwe religie, daar zult u mij niet van overtuigen, noch zult u mij tot alarmkreten daarover verleiden, zelfs niet door een filmpje – dat is misschien nog een idee voor op uw Facebookpagina, mijnheer D'Haese – waarin de heer Van Rooy zegt het niet erg te vinden dat er bosbranden zijn of dat er doden vallen door hoge temperaturen. Dat klinkt allemaal zeer populistisch voor een deel van uw achterban, waarschijnlijk. Maar niets is minder waar. Wij hebben allemaal oplossingen voor dat soort problemen, die er overigens ook altijd zijn geweest. Maar een oplossing ligt alleszins niet in het geloven dat wij het klimaat kunnen sturen in de door ons gewenste richting, louter door het fanatiek terugdringen van de CO₂-uitstoot. Dat is totale waanzin. Die waanzin zal ons nergens brengen, tenzij natuurlijk aan het bankroet, want dat zal ons de komende jaren – minister Demir heeft een aantal cijfers genoemd – vele miljarden en miljarden euro's kosten die natuurlijk ook grotendeels door de burger zullen moeten worden opgehoest. Dat mag u, mijnheer D'Haese, dan aan uw kiezers gaan uitleggen. Het klimaatplan dat voor Vlaanderen berekend is, zal een jaarlijkse kostprijs van tussen 5 en de 7 miljard euro hebben.

Dat zal vooral worden opgehoest door bedrijven, maar ook individuele huishoudens. Dat bedrag zal natuurlijk nog gaan verhogen als de Vlaamse Regering zich opnieuw moet plooiën naar de dictaten van de Europese Unie, want dat is het natuurlijk, dat zijn dictaten.

Neen, mijnheer Bothuyne, wij zijn de EU niet, wij zijn burgers in Vlaanderen, in België, en wij gaan hier kiezen voor politici die wij kennen. Dat Europese niveau doet maar op, dat maakt beleid zonder echt verantwoording af te moeten leggen aan de kiezer. De Europese Commissie is een ongekozen orgaan dat de meest waanzinnige beleidsbeslissingen neemt, en ik zal mij – en mijn partij met mij – daar blijven tegen verzetten. Vooralsnog is het immers dat de EU bepaalt en de Vlaamse burger betaalt.

Ik zal minister Demir dus ook blijven steunen voor zover zij zich zal verzetten tegen weer maar eens een verhoging van die doelstelling. Ik hoop alsnog, minister Demir,

dat u dat zult doen en dat u dus niet zult inbinden, dat u toch zult voortgaan op het elan dat u al een aantal keren hebt laten zien. Het waren misschien korte momenten, maar u hebt het toch gedaan door te zeggen dat dit onrealistisch is, dat dit niet past in het ecorealisme van de N-VA, altijd maar die verhogingen van de doelstellingen. Als u dat doet, vindt u in ons zeker een bondgenoot.

De voorzitter: De heer D'Haese heeft het woord.

Jos D'Haese (PVDA): Altijd mooi om te zien hoe het Vlaams Belang optreedt als cheerleader van de Vlaamse Regering hier in het Vlaams Parlement. En ondertussen op straat maar de oppositie prediken!

Mijnheer Pieters, u hebt mij een vraag gesteld. Normaal gezien stelt men vragen aan ministers, maar het staat u natuurlijk vrij. Voor u vragen stelt, moet u natuurlijk eerst luisteren naar wat diegene aan wie de vraag gesteld wordt, verteld heeft. Wat ik gezegd heb, is dat alle investeringen die nodig zijn om de klimaatomslag te maken, natuurlijk onwaarschijnlijk veel jobs opleveren, dat dat heel wat voordelen geeft voor de werkmens. Bussen en treinen die moeten rijden, mijnheer Pieters, daar moet iemand inzitten om die te besturen. Er moet ook iemand zijn die die bouwt. U hebt daar misschien nog niet bij stilgestaan, maar dat is nu eenmaal zo. Ik weet niet of u daar al aan gedacht hebt, maar als je een huis renoveert, heb je daar volk voor nodig. Hier heb je volk nodig om die isolatiematerialen aan te brengen, die daken aan te leggen, en weet ik wat allemaal. Er zijn talloze studies die het al berekend hebben, mijnheer Pieters, maar zo creëert men heel wat werkgelegenheid in die groene economie. Dat is wat we vandaag nodig hebben. Het is juist jullie klimaatontkenning die tegenhoudt dat we die groene jobs vandaag kunnen creëren. Denk daar nog maar eens twee keer over na.

Tot slot, mijnheer Bothuyne – hij is ondertussen verdwenen, of gewoon op zwart, maar hij zal mij misschien nog wel horen –, u vindt dat ik, omdat ik tegen emissiehandel ben, tegen alles ben wat experts aanraden. Ik denk niet dat u zichzelf daarin serieus neemt. Wat raden de experts eigenlijk aan? Experts raden aan om massaal te investeren in openbaar vervoer. Wat doet deze Vlaamse Regering? Verder besparen, zoals ze dat al tien jaar doet. Wat raden experts aan? Investeren in massale renovaties van huizen, zeker bij ons, waar we het slechtst geïsoleerde huizenpark hebben van heel Europa. Dat gebeurt hier bij ons veel en veel te weinig, we hebben het daar darnet nog over gehad. Wat raden experts aan? Om massaal te gaan investeren in hernieuwbare energie. Wat doet de Vlaamse Regering hier in België? Alles overlaten aan de vrije markt en we zien dat het niet vooruit geraakt. Wat raden experts aan? Zorgen dat die omslag sociaal rechtvaardig is, dat iedereen mee kan. En wat doet de Vlaamse Regering? Cadeaus uitdelen aan de grootste vervuilers en ondertussen gezinnen opnieuw meer laten betalen voor hun elektriciteit. Dat is wat experts aanbevelen en jullie doen exact het omgekeerde.

Minister, om bij u te eindigen: ik betreur helemaal niet dat u niet meteen mee springt op deze of gene kar, zonder iets te onderzoeken. Goed beleid vertrekt altijd vanuit goede data. Wat ik betreur, minister, is dat u er alles aan lijkt te doen om zo weinig en zo traag mogelijk klimaatbeleid te voeren. Dat is wat ik betreur. In plaats van te zeggen: 'Eindelijk, eindelijk een kader om een beetje meer ambitie te kunnen tonen, eindelijk een kader om vooruit te kunnen gaan', komt u hier met een lijstje om te zeggen wat er allemaal mis is, waarom dat allemaal niet gaat, wat er u allemaal tegenhoudt, waarom u dat allemaal niet kunt doen. Dat is wat ik betreur! Ik vind dat onwaarschijnlijk jammer, want het gaat niet over u, het gaat niet over mij, maar over de toekomst van deze aardkloot.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het expertisenetwerk klimaat van de Vlaamse Regering en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten – 3142 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobback

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): In augustus werd bekend dat de Vlaamse ministers van Energie en Binnenlands Bestuur samen met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) een expertisenetwerk zullen oprichten met als doel de lokale besturen bij te staan bij het verminderen van hun energieverbruik en de broeikasgasuitstoot op hun grondgebied. De Vlaamse Regering zou voor dit initiatief 1 miljoen euro per jaar uittrekken. Toch blijken al heel wat steden en gemeenten in Vlaanderen een eigen energie- en klimaatplan te hebben. Volgens minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers heeft bijna 90 procent van de Vlaamse steden en gemeenten ondertussen engagementsaangegaan en zijn er al heel wat initiatieven genomen in het kader van het Burgemeestersconvenant 2030. Minister van Energie Zuhail Demir stelt echter dat niet alle lokale besturen evenveel expertise in huis hebben om dat voldoende te onderbouwen en te becijferen naar haalbaarheid, betaalbaarheid en impact toe. Een expertisenetwerk dringt zich daarom op volgens minister Demir.

Vandaar ook mijn vragen, omdat ik toch zie dat dat klimaat altijd maar geld kost: 1 miljoen euro per jaar zou dit initiatief kosten.

Hoe wordt de samenstelling van het expertisenetwerk bepaald? Welke experts zullen in het netwerk zetelen?

Hoe zal het expertisenetwerk exact functioneren? Zal er een verplicht advies gevraagd worden aan dit netwerk bij het opstellen of uitvoeren van lokale energie- en klimaatplannen?

Zal het advies dat uitgebracht wordt door het expertisenetwerk, op enige manier bindend zijn voor de lokale besturen?

Hoe is men gekomen tot dat bedrag van 1 miljoen euro per jaar? Waar zal al dat geld precies aan besteed worden? Die 1 miljoen euro per jaar, zijn dat vergoedingen, onder andere voor die experts, is er personeel mee gemoeid, digitale kosten, een platform, een website, enzovoort?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Dank u voor uw vraag, collega Van Rooy. We hebben in Vlaanderen inderdaad meer dan driehonderd gemeenten. Zeker de centrumsteden en de grotere gemeenten kunnen veel knowhow in huis hebben, maar we stellen vast dat heel veel lokale besturen heel veel vragen hebben. Ze hebben natuurlijk wel een lokaal klimaatplan opgesteld, ook in het verleden. Heel velen hebben ook het Burgemeestersconvenant getekend. Maar als we willen dat er ook effectief uitvoering wordt gegeven aan het plan, denk ik dat je ook moet gaan ontzorgen, dat je zeker de kleinere gemeenten, de plattelandsgemeenten, die niet alle knowhow in huis hebben – en die is heel specifiek als het gaat over klimaat en energie –, ook moet ondersteunen.

Vandaar gaan we via de VVSG een expertisenetwerk oprichten. De bedoeling is dat dat wordt bezet door vijf medewerkers. De sturing, opvolging en ook de uitvoering van het expertisenetwerk gebeurt verder via een samenwerkingsstructuur en een

echt netwerk waar diverse belanghebbenden en experts bij betrokken worden. De bedoeling is dat flexibel teruggevallen kan worden op dit netwerk in functie van de centrale thema's en de jaarlijkse prioriteiten die de gemeenten daaraan geven. Hierbij zal er samengewerkt worden met relevante publieke spelers, zoals Fluvius, het Vlaams EnergieBedrijf (VEB), de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), de koepelorganisaties en andere relevante kennisinstellingen.

Hoe zal het expertisenetwerk exact functioneren? Wij gaan met het expertisenetwerk niets van bovenaf opleggen aan de lokale besturen. Het zal dus zeker geen verplichte of bindende advisering zijn. Wel is het de bedoeling om tegemoet te komen aan heel wat concrete vragen van de lokale besturen om hen te ondersteunen bij het lokale energie- en klimaatbeleid.

Het lokale niveau wil immers duidelijk werk maken van de energie- en klimaattransitie. Zoals eerder gezegd, heeft 90 procent heel wat engagementen. En het is ook belangrijk, denk ik, want steden en gemeenten kunnen vanuit hun bevoegdheden en werking die transitie ook van onderuit laten groeien en ondersteunen. Als we effectief onze doelstelling willen halen, zeker die van min 35 procent, heb je natuurlijk de lokale besturen nodig, want het zal ook van bij hen komen. Wij willen die lokale besturen daar via dit netwerk ook bij ondersteunen. De praktische uitrol van de lokale engagementen en ideeën kan immers versneld worden door bijkomende knowhow en middelen aan te bieden vanuit het Vlaamse niveau.

Het expertisenetwerk zal steden en gemeenten daarom professionele ondersteuning aanbieden via dit expertisenetwerk. Het zal bijvoorbeeld een concrete opvolging en monitoring van de energiebesparingen en uitstootreducties bevorderen, het realiseren van energiebesparing bij het vastgoed van de lokale besturen ondersteunen, het opstellen van lokale warmteplannen ondersteunen en goede praktijken in bepaalde lokale besturen uitwisselen en promoten.

Uw derde vraag was of het advies bindend zal zijn. Neen, het zal dus vooral ondersteunend zijn. Het expertisenetwerk zal de lokale besturen vooral ontzorgen, daar gaat het hem over.

De vierde vraag: hoe wordt het bedrag van 1 miljoen euro per jaar besteed? Enerzijds zitten daar een stuk personeelskosten in van die vijf inhoudelijke medewerkers, specifieke profielen natuurlijk. Men zegt ons dat men netto toch aan lonen zit van rond de 2500 euro per maand, met uiteraard nog vakantiegeld, groepsverzekering enzovoort. Dat is dus voor vijf inhoudelijke medewerkers.

De overige middelen zullen worden besteed aan werkingsmiddelen en thematische projectmiddelen. Wat valt hier allemaal precies onder? Externe expertise: daarop zal sowieso een beroep gedaan moeten worden gelet op de complexiteit van een aantal uit te voeren acties, zowel inhoudelijk als naar ontwikkeling van hulpmiddelen hiervoor. Ook voor de monitoring van de energiebesparing en de CO₂-reductie in het eigen patrimonium zullen een aantal tools ontwikkeld en verspreid worden voor de meting en het verzamelen van alle data. Dat moeten we allemaal dus nog gaan ontwikkelen. Ook een trajectbegeleiding op maat zit daarin, evenals praktische hulp bij de opmaak van lokale warmtezoneringsplannen. Ten slotte is er ook de aanmaak van publicaties en het verspreiden van informatie naar alle bewoners toe, en ook het creëren van platformen waar alle informatie en alle goede voorbeelden beschikbaar gemaakt worden voor andere lokale besturen.

Wij hopen daarmee, collega Van Rooy, om de lokale besturen, en zeker de kleinere, die de heel specifieke technische knowhow niet hebben, daarin te ondersteunen en te ontzorgen, vooral ook omdat we vanuit Vlaanderen hopen dat we die doelstelling halen. Heel wat lokale besturen hebben heel wat ambities en ik denk dat dat toch op de een of andere manier begeleid moet worden, ook professioneel: tools voor de monitoring, opvolging, enzovoort.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Misschien om te beginnen: die vijf inhoudelijke medewerkers, dat zijn dan die experts. Heb ik dat goed begrepen?

Alleszins is mijn bijkomende vraag toch: hoe wordt straks eigenlijk gemeten in hoeverre dit enig resultaat heeft? Het is 1 miljoen euro per jaar. Dat is zeer veel geld. Het is niet bindend; oké, goed, dat pleit voor de autonomie van die gemeenten uiteraard. Maar anderzijds vraag ik mij dan af hoe die 1 miljoen euro dan zal worden omgezet in een bepaald resultaat en hoe dat resultaat dan uiteindelijk gemeten wordt? Hoe lang geldt die 1 miljoen euro per jaar voor dat netwerk bovendien? Is dat tegen 2024, als die steden en gemeenten genoeg info hebben om hun energie- en klimaatplannen uit te voeren? Tot wanneer is dit klimaatnetwerk voorzien?

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Op zich ... *(het geluid van Johan Danen valt weg)*... van expertisenetwerken. Ik heb ook voorbeelden ... met elkaar kunnen uitwisselen en op zich is dat ook wel interessant.

Maar ik heb daarbij twee bijkomende vragen. De ene ligt in de lijn van wat collega Van Rooy net komt te stellen. Die experten: ik had begrepen dat dat die vijf mensen zijn die aangenomen worden. Maar ik zou toch willen vragen om misschien een soort taskforce, om een soort stuurgroep naast die experten te zetten, om te kijken welke dingen echt belangrijk zijn, welke dingen echt het verschil maken. Ik vind dat, als het geld goed besteed wordt, het gerust een miljoen euro mag kosten. Het zou wel zo efficiënt mogelijk besteed moeten worden. Het zou jammer zijn mocht het gaan naar zogenaamde klimaatprestigeprojecten; het zou veel beter moeten gaan naar projecten die er echt toe doen. Daar kan zo'n taskforce voor een stuk wel voor zorgen.

Bent u dus bereid om een aantal experten te zetten naast die mensen die zijn aangenomen om de zaken wat op te volgen? Wordt er ook een link gemaakt met de klimaatplannen? De meeste gemeenten hebben een klimaatplan. Ik heb in de commissie al een paar keer gezegd dat ik dat natuurlijk heel goed vind, maar we kunnen ook vaststellen dat dat in veel gemeenten papieren plannen zijn, waaraan weinig uitvoering wordt gegeven. Wordt die link met de klimaatplannen gemaakt, of is dat niet het geval? Het lijkt me toch normaal om dat wel te doen.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik ben dat eigenlijk altijd al genegen geweest, ook in de vorige legislatuur. Ik heb toen zelfs al diverse keren de opmerking gemaakt dat de burgemeestersconvenanten vaak lege dozen zijn: 90 procent van de gemeenten doen daaraan mee, maar weten niet precies waarmee ze bezig zijn. De vraag is natuurlijk: moet je een stuurgroep plaatsen naast de experten? Dat denk ik niet, maar het is wel zo dat er heel veel kennis in Vlaanderen aanwezig is, die echter zeer gefragmenteerd is. We zien ook dat er voor het ingeven van de cijfers over de uitstoot per gemeente en per sector een tool is via de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), maar dat niet alle gemeenten die gebruiken. Andere gemeenten gebruiken eigen tools, die worden aangeboden door de private markt of die ze zelf hebben ontwikkeld enzovoort. Het is zeer interessant om dat te stroomlijnen, via een netwerk om van elkaar te leren.

Minister, als dit gestructureerd en in overleg met de gemeentes verloopt, dan zou u bevindingen die er vanuit dat lokale niveau komen, kunnen gebruiken om beleidsmatig bij te sturen. In het verleden zagen we immers dat er op dat vlak een tekort was. Men wou heel concreet bepaalde beleidsmaatregelen nemen voor de

gemeentes, maar had geen feiten en cijfers. Als ik het goed heb begrepen, dan veronderstel ik dat deze expertengroep op een uniforme manier feiten en cijfers kan gaan verzamelen in het lerend netwerk, dat dan cijfermateriaal kan aanreiken om bijkomende tools te ontwikkelen voor de steden en gemeenten. Zou dat dan de wisselwerking kunnen zijn?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Voor alle duidelijkheid, nogmaals: het expertisenetwerk dient om lokale besturen bij te staan om hun eigen klimaatplannen in de praktijk om te zetten, en eveneens, natuurlijk, om bij te dragen aan die Vlaamse doelstelling. Ik denk dat het goed is dat we dat professionaliseren, dat we dat ook ondersteunen, dat we dat ook monitoren, dat we hen ook helpen met allerlei adviezen van die experts, van die vijf inhoudelijke medewerkers.

Voor alle duidelijkheid: er is ook een jaarlijks evaluatieoverleg. Dat wordt voorgezeten door de Vlaamse minister van Energie en wordt ook ondersteund door het Vlaams Energieagentschap (VEA). Bij dat overleg wordt dus jaarlijks de werking van het expertisenetwerk geëvalueerd. Er is ook een strategische stuurgroep, voor alle duidelijkheid. Die wordt voorgezeten door het VEA en overlegt ook minstens semestrieel. Ook het Departement Omgeving zit daarin, alsook het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) en het Vlaams Energiebedrijf (VEB).

Jaarlijks komt dit dus neer op 1 miljoen euro. Op dit moment hebben we dat voor deze legislatuur, dus voor de komende vier jaar. Dan is het aan de volgende regering om te bekijken wat ze daar verder mee doet.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Mevrouw Demir, dank u. Ik blijf het zeer veel geld vinden, veel te veel geld eigenlijk. Ik kan mij niet voorstellen dat u niks beters kon vinden – en met 'u' bedoel ik de Vlaamse Regering – om 1 miljoen euro per jaar aan te spenderen, voor weer maar eens een expertisenetwerk, of een werkgroep of hoe het ook allemaal heet, dat dan uiteindelijk ten dienste staat – we hebben het er daarnet over gehad – van de Europese Unie, die vanuit de ivoeren toren dicteert hoeveel CO₂-reductie er moet zijn. Alles staat ten dienste daarvan. Zoals ik al zei, is het een dogma en aan dat dogma mag niet worden getwijfeld. Daar moet aan worden voldaan. Dat kost ons alleen maar centen. Wij zullen dat blijven benadrukken, want wij zijn het hier helemaal niet mee eens.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Sam Van Rooy aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de kernuitstap en de bouw van gascentrales in Vlaanderen – 3354 (2019-2020)

VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de uitspraken van de minister met betrekking tot de kernuitstap – 3415 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobbac

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Minister, in een interview op zaterdag 12 september op Radio 1 stelde u zich zorgen te maken omtrent de plannen van een mogelijke toekomstige Federale Regering – Vivaldi, om ze niet te noemen – om

alle Belgische kerncentrales te sluiten tegen 2025. U beweerde dat u niet zomaar volgzzaam de volledige kernuitstap van de Federale Regering zult uitvoeren en Vlaanderen daar de gevolgen van zult doen ondergaan. U stelde dat die toekomstige Federale Regering hoe dan ook "rekening moet houden" met het Vlaamse regeerakkoord. In datzelfde radio-interview verwees u dan ook naar de beloftes van de Vlaamse Regering. Ik citeer u: "Wij hebben gezegd dat de energiefactuur niet zal stijgen en daar houd ik mij aan."

Over de kostprijs van die kernuitstap circuleerden reeds heel wat bedragen, maar de recentste berekening veronderstelt een jaarlijkse besparing van minstens 100 miljoen euro, mogelijk zelfs 130 miljoen euro, gedurende die tien of twintig jaar dat de twee centrales langer zouden worden opengehouden. Een kernuitstap in 2025 betekent dus sowieso een verhoging van de elektriciteitsfactuur, een verhoging die enkel kan worden geneutraliseerd door andere componenten van diezelfde factuur te verlagen. Het blijft dus maar de vraag of een dergelijke verlaging kan worden gerealiseerd op federaal niveau.

Die kernuitstap zal niet enkel gevolgen met zich meebrengen voor de elektriciteitsfactuur, maar ook voor de Vlaamse klimaatplannen, waar we het daarnet over hadden, want die moeten worden aangescherpt, indien u beslist de EU daarin te volgen, uiteraard. Als die kerncentrales nog tien jaar langer zouden openblijven, zou maar liefst 25 megaton CO₂ minder worden uitgestoten. Rekening houdend met de plannen van de Europese Commissie om de vereiste emissiereducties tegen 2030 te verstrengen, tot maar liefst min 55 procent, brengt die kernuitstap dus ook op dit vlak een ernstig probleem met zich mee.

Staat u nog achter alle uitspraken die u deed in dat radio-interview op 12 september? Plant u concreet actie te ondernemen om een verhoging van de elektriciteitsfactuur voor de Vlaming ten gevolge van de beoogde kernuitstap te allen koste te vermijden? Hoe bereidt u zich daarop voor?

Wat is de impact van die beoogde kernuitstap op het Vlaamse klimaat- en energiebeleid? Zullen er aanvullende investeringen nodig zijn om de verhoogde CO₂-uitstoot ten gevolge van de beoogde kernuitstap op te vangen? Indien ja, welke maatregelen zullen dat zijn en wat is de kostprijs hiervan?

Acht u het huidige Vlaams Energie- en Klimaatplan nog uitvoerbaar indien de kernuitstap volledig zou worden uitgevoerd in 2025? Zal met die beoogde kernuitstap een nieuw Vlaams Energie- en Klimaatplan dat is aangepast aan de verhoogde eisen van de Europese Commissie, überhaupt nog mogelijk zijn?

Tot slot zei u in een interview het volgende: "Als de federale regering gascentrales wil bouwen, moet ze daarvoor vergunningen krijgen van Vlaanderen." Toen was deze vraag al ingediend, denk ik. Voor mij komt dat over als een lichte dreiging aan het adres van de toekomstige Federale Regering. U zou die misschien wel eens vergunningen kunnen weigeren voor die gascentrales. Minister, is dat zo? Zult u in de weg gaan liggen en die vergunningen voor die gascentrales ook echt weigeren als het zover komt?

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Volgens de wet op de kernuitstap van 2003 moesten de reactoren van Doel 1 en 2 en Tihange 1 al in 2015 van het net afgekoppeld zijn. Een nieuwe beslissing van de Federale Regering uit 2015 bepaalde echter dat alle reactoren pas tussen 2022 en 2025 moeten worden afgeschakeld. In het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) werd de kernuitstap tegen 2025 nogmaals bevestigd. Concreet betekent dit dat er ongeveer 6 gigawatt aan nucleaire capaciteit moet worden vervangen. Om die ingrijpende omschakeling tot een goed einde te

brengen, wordt er gekozen voor een energiemix op basis van flexibele capaciteit, verplaatsing van lading, opslag en hernieuwbare energie.

Minister, de geplande kernuitstap werd nogmaals bevestigd in het interfederaal energiepact van 2018, waar ook uw partij zich achter heeft geschaard. Aan die kernuitstap werden wel drie voorwaarden gekoppeld: de energiebevoorrading moet verzekerd zijn, de energiefactuur mag niet te sterk stijgen en de CO₂-emissies moeten onder controle blijven. Voor het energiebeleid is 2025 bij wijze van spreken al morgen. De jongste tijd zijn er geluiden te horen om niet langer vast te houden aan de geplande kernuitstap. Een van de meest gehoorde scenario's is dat men de twee jongste kerncentrales, namelijk Doel 4 en Tihange 3, tien jaar langer zou openhouden. Ik geef nog even mee dat wat die vijf andere centrales betreft niemand, ook de uitbaters niet, vragende partij is om ze langer open te houden. Die strijd is gestreden. Dat is beslecht.

De beslissing inzake die twee jongste centrales ligt bij de Federale Regering, maar ongeacht het scenario dat wordt gekozen, van het uitvoeren van de kernuitstap volgens de afspraak tot het langer openhouden van de twee jongste centrales, zal dit een impact hebben op het Vlaamse energiebeleid. Het scheelt natuurlijk wel of er 3,8 gigawatt dan wel 5,9 gigawatt vervangcapaciteit moet worden gezocht, maar het is wel een feit dat er sowieso iets in de plaats moet komen, welk scenario er ook wordt gekozen.

Het is dan ook opmerkelijk dat u meermaals in de media verkondigde dat u zult weigeren om mee te werken aan de plannen voor een volledige kernuitstap. U dreigde er ook openlijk mee om de nodige vergunningen voor de gascentrales tegen te werken. Zo heb ik het toch begrepen. U zei namelijk het volgende: "Ze moeten rekening houden met ons. (...) Als de federale regering gascentrales wil bouwen, moet ze daarvoor vergunningen krijgen van Vlaanderen." U gaf als argument aan dat de regering had beloofd dat de energiefactuur niet zou stijgen en dat u zich daaraan wilt houden. U stelde ook dat een federale beslissing met betrekking tot de kernuitstap de Vlaamse klimaatplannen niet mag dwarsbomen.

Ik had van u graag een antwoord op volgende vragen. U geeft aan dat u wilt voorkomen dat een federale beslissing, zijnde de kernuitstap, de Vlaamse Regering dwingt om de klimaatplannen aan te passen. Nochtans valt de Belgische energieproductie onder het Europese emissions trading scheme (ETS), dat een eigen traject volgt om de CO₂-uitstoot te doen dalen. De bouw van gascentrales zal resulteren in een tijdelijk verhoogde uitstoot van broeikasgassen, maar die hebben geen impact op het gevoerde Vlaamse klimaatbeleid. Wat bedoelt u dan met het bijsturen van de Vlaamse klimaatplannen indien er gascentrales moeten worden gebouwd?

U wilt er ook over waken dat de factuur voor elektriciteit niet te sterk zou stijgen wegens een federale beslissing inzake energiebevoorrading. Zoals u weet, maakt de energieprijs slechts een derde uit van de elektriciteitsfactuur, en momenteel is dat met de relatief lage elektriciteitsprijzen als dusdanig nog minder. Twee derde van de elektriciteitsfactuur bestaat uit belastingen, btw, heffingen, openbare dienstverplichtingen en transport- en distributiekosten. Door de sociale en ecologische openbare dienstverplichtingen deels buiten de factuur te laten, kan die factuur al sterk worden verminderd. Welke initiatieven hebt u al genomen of zult u nemen om deze zaken uit de factuur te halen? Ik dacht dat collega Schiltz daar ook naar verwees in zijn vraag, maar die heeft hij vandaag niet gesteld. Dat sluit daar echter voor een stukje bij aan.

U gaf aan dat u niet zou meewerken aan de federale kernuitstap. Dat is op zich uw goed recht, natuurlijk. U liet daarbij horen dat het Vlaanderen is dat bevoegd is om de noodzakelijke omgevingsvergunningen voor de gascentrales af te leveren.

Wat bedoelde u daar precies mee? Zult u dan weigeren om de noodzakelijke omgevingsvergunningen voor de gascentrales af te leveren? Op welke basis wilt u die omgevingsvergunningen dan weigeren, wetende dat er sowieso iets in de plaats moet komen, ongeacht het scenario?

U sprak zich in de media duidelijk uit tegen de bouw van nieuwe gascentrales ter vervanging van de nucleaire capaciteit. Hoe wilt u dan invulling geven aan die nucleaire capaciteit die zal worden afgeschakeld, dus sowieso vijf van de zeven centrales, en misschien zeven? Volstaan de huidige inspanningen om de geplande gedeeltelijke kernuitstap op te vangen? Indien niet, welke stappen zult u zetten om de bevoorradingszekerheid te garanderen?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhul Demir: Collega's, dank u wel. Ik zit niet mee aan tafel, dus ik weet niet wat men zal overeenkomen over de kerncentrales, of men de twee jongste al dan niet langer zal openhouden. Wij lezen alleen in de krant dat men toch misschien die kernuitstap zou doen tegen 2025. Ik denk dat het niet meer dan normaal is dat ik de bezorgdheid die daarover in Vlaanderen leeft, ook verwoord tijdens een interview.

Ik heb daar heel duidelijk gezegd dat ik bezorgd ben, als men ook de twee jongste kerncentrales gaat sluiten zonder dat men weet hoe het zit met de energiebevoorrading en wat dit betekent voor de energiefactuur. Dat lijkt mij een terechte bezorgdheid. Ik denk dat elke minister van Energie dat zou zeggen. Het is aan de nieuwe Federale Regering om daarover duidelijkheid te geven.

En twee, ik heb nooit gezegd dat ik een vergunning rond de gascentrales zal weigeren. Ik heb heel duidelijk gezegd dat, als de Federale Regering gascentrales wil bouwen, ze daarvoor een omgevingsvergunning moet krijgen. Er bestaat daarvoor een hele procedure. Dan kunnen ze maar beter zo goed mogelijk samenwerken met het Vlaamse niveau. Collega's, ik heb gezien dat de framing er al is dat ik zou weigeren om vergunningen te leveren. Dat heb ik niet gezegd. Ik heb dan gelezen dat ik zou begonnen zijn met vechtfederalisme. Maar als ik als Vlaamse minister niet mag opkomen voor mijn eigen bevoegdheden, ja, sorry, dan kunnen we evengoed de boeken sluiten. Ik betreur die framing in de pers en door andere partijen erg. Het is een bezorgdheid die ook leeft bij heel veel kmo's, gezinnen en industrie. Het is die bezorgdheid die ik zelf heb vanuit Vlaanderen. Ik hoop dat we daarover zo snel mogelijk duidelijkheid zullen krijgen.

Het lijkt mij goed om het traject van de vergunningen goed uit te leggen, zodat men goed weet wat de timing is en hoelang het duurt vooraleer men een vergunning kan krijgen voor de eventuele gascentrale. Als een investeerder morgen een omgevingsvergunning vraagt voor een groot project dat helemaal 'best beschikbare techniek' is, en met een goed dossier, dan zal men de procedure volgen die is voorgeschreven. Dergelijke projecten zijn welkom in Vlaanderen, dat is goed voor de economie.

Voor de nieuwe gascentrales waarvan op federaal niveau sprake is, ben ik verbaasd dat men het aspect omgevingsvergunning gewoonweg niet vermeldt als belangrijke voorwaarde. Gaat men ervan uit dat een vergunning voor een nieuwe gascentrale in een gewest een formaliteit is? Ik weet het niet, maar dat is het niet. Als we zien hoe moeilijk het voor heel wat grote projecten is om heel die procedure te doorlopen, lijkt het me meer dan normaal dat Vlaanderen vraagt dat het federale niveau, indien het dat wil doen, ook met Vlaanderen praat. Meer moet daar niet achter worden gezocht. De framing van weigering enzovoort vond ik wat ongelukkig.

Ik ga even door de vier stappen die een dergelijk groot project meestal doorloopt om over een definitief verworven vergunning te kunnen beschikken. Een aanvraag

tot omgevingsvergunning voor een gascentrale van minder dan 1000 megawatt wordt beslist door de provincie. Uiteraard zullen tijdens deze procedure verschillende adviezen moeten worden ingewonnen, ook van Vlaanderen, met name Omgeving, het Vlaams Energieagentschap (VEA), mogelijk het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), erfgoed enzovoort.

Mij lijkt dit een dossier dat sowieso een project-MER (milieueffectrapport) zal vereisen, mogelijk ook een passende beoordeling natuur en een archeologienota. Dat is uiteraard allemaal afhankelijk van de precieze locatie waar dit mogelijk zou komen. MER, een eventuele passende beoordeling van ANB en een archeologienota zijn allemaal stappen voorafgaand aan het indienen van het dossier. Het is onmogelijk in te schatten hoelang dit zou duren, maar voor dergelijke projecten moet men toch sowieso rekenen op één jaar.

Vanaf het indienen van de omgevingsvergunningsaanvraag in eerste aanleg moet je rekenen op een traject van drie à vier maanden. Tijdens die procedure loopt een openbaar onderzoek gedurende dertig dagen en is er een infovergadering. Tal van adviezen zullen moeten worden ingewonnen. De deputatie zal uiteindelijk beslissen op basis van het advies van de Provinciale Omgevingsvergunningscommissie (POVC). Vier maanden lijkt mij hier dus redelijk. Uiteraard bestaat ook nog de mogelijkheid dat men een wijzigingsverzoek indient, bijvoorbeeld om tegemoet te komen aan allerhande bezwaren of adviezen, waardoor de termijn telkens wordt verlengd.

Na een eventuele vergunning of niet-vergunning kan men in beroep gaan bij de minister. Dit kan door derden, de gemeente of een adviesinstantie of door de aanvrager. In dat geval wordt de procedure opnieuw gelopen en zal men dus opnieuw een openbaar onderzoek, een adviesronde en de Gewestelijke Omgevingsvergunningscommissie (GOVC) hebben. Hierbij moeten dus nog eens zes maanden worden gerekend, eventueel langer door wijzigingsverzoeken.

Vervolgens staat een beroep bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen open, hetgeen, zoals u weet, niet opschortend werkt. Dit kan drie jaar duren. Voor dergelijke projecten betekent een dergelijk beroep in de praktijk het opschorten van het project, zelfs al is er een geldige omgevingsvergunning.

Een dergelijke vergunning moet op meerdere punten zeer goed worden voorbereid. Naast de klassieke aandachtspunten zijn er onder andere geluid, luchtkwaliteit, de bestemming, natuurgebieden, klimaattoets enzovoort, die onder de regelgeving vallen. Wie een gascentrale tegen 2025 in dienst wil hebben en nu nog moet beginnen met een MER of zelfs een vergunningsaanvraag ... De timing is wat ze is.

Hoe de Federale Regering voor de leveringszekerheid gaat zorgen zonder kerncentrales – als men de twee jongste ook sluit – en zonder nieuwe gascentrales, is mij een raadsel. Ik hoop dat we daarover zo snel mogelijk duidelijkheid hebben.

Zoals de Federale Regering de kernuitstap nu voorbereidt, zie ik twee grote zaken afkomen op de Vlaamse gezinnen en bedrijven. Eén, de Federale Regering voorziet subsidies voor de nieuwe en bestaande gascentrales, het CRM-systeem (Capacity Renumeration Mechanism). De kostprijs kan volgens de Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG) oplopen tot 940 miljoen euro per jaar gedurende vijftien jaar. Ik weet niet hoe men dat zal doen: via de energiefactuur of via de belastingbrief? Dat is mij niet duidelijk.

Ik ben blijkbaar niet de enige die zich zorgen maakt over de kostenefficiëntie van de voorgestelde oplossing: zoals jullie weten heeft de Europese Commissie gisteren aangekondigd een grondig onderzoek te starten naar dit CRM-systeem, onder andere vanwege het kostenplaatje. De bezorgdheid die ik heb geuit, leeft dus niet

alleen op straat, maar blijkbaar ook bij de Europese Commissie. Zij heeft aangekondigd dat grondig te zullen bekijken.

Twee, verder vrees ik voor een mogelijk tekort aan elektriciteit in 2025. Zonder kerncentrales en met te weinig gascentrales wordt het moeilijk. Zelfs een dreigend tekort door een koude winter zonder wind zal tot prijsstijgingen leiden. Dat hebben we ook al meegemaakt in 2018.

De CO₂ die de gascentrales zullen uitstoten, is niet gratis, maar moet uiteraard ook worden betaald. Ook deze kosten zullen op de een of andere manier, via de belastingen of via een of andere factuur, worden doorgerekend.

Van de CO₂-uitstoot kun je natuurlijk zeggen dat dit een Europees probleem is binnen het ETS-systeem. Maar Europa – we hebben die discussie al gevoerd – overweegt net op dit moment om de CO₂-doelstellingen aan te scherpen tegen 2030. In het document van 17 september van de Commissie over de voorgestelde doelstelling van min 55 procent, staat dat het openhouden van nucleaire capaciteit belangrijk is. Hetzelfde document gaat uit van een stijging van de nucleaire capaciteit in Europa tegen 2050.

U vraagt om de factuur van de verbruikers te laten dalen door de sociale en ecologische openbaredienstverplichtingen (ODV's) uit de factuur te halen. De vorige regering heeft dit geprobeerd, maar dit is mislukt en men heeft moeten vaststellen dat zoiets niet de beste oplossing is. We zullen pas vanaf 2027 een daling van de kosten van de ODV's beginnen te zien, als het opkopen van de zeer dure certificaten voor zonnepanelen van twintig jaar geleden geleidelijk begint te stoppen. Ik heb jullie al laten weten dat de nieuwe zonnepanelenpremies niet via de energiefactuur zullen worden bekostigd.

Vlaanderen heeft een ambitieus pad gekozen om hernieuwbare energie verder uit te bouwen. De kosten van de meest gebruikte technieken, wind en zon, blijven dalen. Steeds meer installaties kunnen worden gebouwd met minder tot geen steun. Het budget voor warmtenetten wordt opgetrokken. Batterijen worden goedkoper. Het decreet over flexibiliteit en energiegemeenschappen wordt volop voorbereid. Dit zal toelaten om het aanbod van hernieuwbare energie maximaal te integreren in het verbruik. Dus de verdere groei van hernieuwbare energie in Vlaanderen moet verdergaan zoals voorzien in het Vlaams Energie-en Klimaatplan (VEKP). We zetten alles op alles om dat mogelijk te maken. Het is een verdubbeling van de doelstelling. De lat ligt heel hoog. Maar we weten allemaal dat we het in Vlaanderen niet kunnen beredderen met hernieuwbare energie alleen. We hebben andere soorten nodig. Daarom zou het ook voor het Vlaamse niveau goed zijn indien we zo snel mogelijk duidelijkheid krijgen over de plannen van het federale niveau.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Minister, ik dank u voor uw antwoord. U stelt mij toch wat teleur. Ik heb de krantenkoppen er nog eens bijgehaald. In De Standaard stond op 12 september de kop: "Demir dreigt vanuit Vlaanderen dwars te liggen als kernuitstap doorgaat." U zegt nu dat u dat een ongelukkige framing vindt. Maar ik denk eerlijk gezegd niet dat u dat vindt. U bent natuurlijk blij met zo'n headline, omdat u weet dat de meeste Vlamingen daarachter staan. En nu zegt u dat het zeker geen weigering zal worden van die vergunningen voor de gascentrales, dat dat een ongelukkige framing is. Ik lees hier, in de inleiding van datzelfde artikel, dat u zegt: "Ze moeten rekening houden met ons. Als de federale regering gascentrales wil bouwen, moet ze daarvoor vergunningen krijgen van Vlaanderen."

Als Vlaams Belanger heb ik misschien soms een beetje een slecht karakter als oppositielid. Maar ik denk niet dat dat nodig is om in dat citaat van u toch een

lichte dreiging naar het federale niveau te lezen. Wat mij betreft, is dat een terechte dreiging. Ik betreur het dus dat u die woorden nu eigenlijk inslikt en niet gewoon bevestigt. U hebt een lang betoog gehouden over de kostprijs van energie enzovoort voor de gebruikers. Maar u zou dwars moeten gaan liggen voor die vergunningen als die kernuitstap er inderdaad komt. Want de cijfers, minister Demir, zijn toch gewoon wat ze zijn? En de kernuitstap van die twee laatste centrales is gewoon een ramp. Mochten we die openhouden, zou dat ons 100 à 130 miljoen euro kunnen opleveren. En als u dan toch gelooft of wilt geloven in het CO₂-dogma: dat zou er ook voor zorgen dat er 25 megaton minder CO₂ wordt uitgestoten. Zeker als u wilt voldoen aan die verhoogde doelstelling van de Europese Unie, denk ik dat elke megaton die kan worden bespaard, welkom is. Ik wil u er dus toch toe oproepen het been stijf te houden en niet te plooiën – zeker niet in deze fase van de federale regeringsvorming, zou ik eraan durven toevoegen – en wel degelijk dwars te gaan liggen, zoals het hier was gekopt in de media, als die kernuitstap zou doorgaan.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Uit het debat van de afgelopen jaren – niet uit uw antwoord – blijkt duidelijk dat een ideale oplossing niet bestaat en dat we moeten zoeken naar de best mogelijke oplossing. Daarover verschillen we inderdaad van mening.

Maar minister, in wat u vandaag hebt gezegd, kan ik mij bijna volledig vinden. U antwoordt namelijk dat u wilt samenwerken met het federale niveau, of andersom, dat het federale niveau met u moet samenwerken. In ieder geval, om samen te werken, moet je met z'n tweeën zijn. Dat is nogal wieses. U hebt ook het pad uitgelegd, hoe zo'n vergunning werkt. Ik heb begrepen dat de meeste gascentrales, indien ze zouden worden aangevraagd en gebouwd, door de provincie zouden moeten worden gegund. Vlaanderen wordt pas in tweede orde gevat. De soep zal dus inderdaad niet zo heet worden gegeten als ze wordt opgediend.

Ik wil ook nog aangeven – maar u weet dat wellicht wel, minister – dat mijn collega in het federaal parlement Tinne Van der Straeten en Bert Wollants samengewerkt hebben om ervoor te zorgen dat, wat er ook komt, de factuur niet zal stijgen. Dat is een goed voorbeeld geweest van hoe over de partijgrenzen heen samengewerkt kan worden. Die bezorgdheid heb ik natuurlijk ook wel. Nogmaals, de factuur voor energie bestaat voor een derde uit de molecule en voor twee derde, en nu nog wat meer, uit al de rest. Als we zoeken, kunnen we best nog wat zaken vinden die uit die factuur kunnen worden gehaald.

Al bij al ben ik wel tevreden met uw antwoord. Sommige tonaliteiten vind ik wat ongelukkig, maar soit. U zegt eigenlijk dat als we daarrond kunnen samenwerken, u de zaak gewoon objectief zult bekijken en zult doen wat u moet doen. Ik denk dat een minister van Klimaat en Energie dat ook dient te doen.

Die dreigingen in de pers vond ik wat ongelukkig. Maar als u dat misverstand vandaag voor een stukje hebt weggewerkt, ben ik daar blij om. Ik hoop natuurlijk dat u niet opnieuw in die val trapt als u die vraag opnieuw krijgt binnen een paar weken, of een paar maanden, of een paar dagen, als er misschien ooit een Federale Regering zal zijn – wie weet – die bepaalde beslissingen neemt waar u het niet mee eens bent.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Dank u wel voor uw antwoord, minister. Ik denk dat het een heel juist antwoord is. Er moet rekening gehouden worden met Vlaanderen, omdat u inderdaad die bevoegdheid hebt, maar ook omdat we samen een Energiepact hebben afgesloten, een akkoord hebben gemaakt tussen de gewesten en de federale overheid over hoe de bevoorradingszekerheid in de toekomst

gevijwaard zou moeten worden. Dus ook in dat kader is het waar dat er rekening gehouden moet worden met Vlaanderen.

Anderzijds moeten we ook investeringszekerheid kunnen bieden aan wie hier gaat investeren. Daar zijn politieke overwegingen niet op hun plaats, daar zijn duidelijke criteria vastgelegd aan de hand waarvan vergunningen beoordeeld moeten worden. Collega Van Rooy, het zijn trouwens niet de regeringen die centrales bouwen, het zijn private investeerders die dat doen. Ik denk dat die ook recht hebben op een heel duidelijk kader waarbinnen die investeringen gaan gebeuren.

Ik wou nog een bijkomende vraag stellen, minister. Er is heel wat te doen geweest over de kernuitstap, niet alleen in het kader van de federale onderhandelingen, maar ook in het kader van die EnergyVille-studie die gepubliceerd is en waaruit de systeemkosten worden berekend. Uit die studie bleek dat de systeemkosten het laagst zijn als men de ambities rond hernieuwbare energie versneld kan opschroeven richting 2030, naar bijna 50 procent hernieuwbare elektriciteit, zelfs al zou er een gedeeltelijke nucleaire verlenging komen. Ik weet niet of u die studie bekeken hebt in dat opzicht en wat uw reactie daarop is. Dat betekent wel dat we de ambities – dat is een duidelijk Vlaamse bevoegdheid – rond hernieuwbare energie en hernieuwbare elektriciteit moeten gaan opschroeven om op die manier de factuur voor de Vlaming zo laag mogelijk te houden. Ik heb begrepen, collega's van oppositie en meerderheid, dat we het daar allemaal over eens zijn, dat we die factuur laag moeten houden. Volgens de EnergyVille-studie kan dat vooral het best gebeuren door de hoeveelheid hernieuwbare energie en elektriciteit gevoelig te gaan optrekken.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik zie toch wel wat gematigde reacties, omdat het nu plots blijkbaar toch een federaal thema is. We moeten hier nu de federale thema's niet behandelen als het gaat over kernuitstap of niet. U kent onze standpunten daarover; we gaan daar niet op terugkomen. Ik weet dat een aantal daar niet akkoord mee gaan. Maar ik denk dat de minister heel terecht, maar dan ook heel terecht, het subsidiariteitsprincipe toegepast heeft. De federale overheid zal het niet door de strot duwen dat wij gascentrales zouden moeten bouwen. Neen, daar zijn procedures voor, daar is rechtszekerheid voor. We hebben een vipbehandeling voor complexe dossiers enzovoort, maar dit zal wel gevolgd worden. Ik denk dat de minister vooral dat gezegd heeft en niet, zoals men zou kunnen veronderstellen, dat wij dat ook zullen uitvoeren, omdat men federaal beslist om iets zus of iets zo te doen. Wij hebben onze bevoegdheid die we moeten uitvoeren.

Twee, gascentrales vallen inderdaad onder het Europese ETS. Ik wil u wel behoeven voor het volgende: als u geen gascentrales bouwt, willen sommigen wel honderd kleine warmte-krachtkoppelingen (wkk's) bouwen. Die gaan wel meespelen in onze non-ETS. Dan wordt het wel plots een plaatsprobleem.

Drie, de studie van EnergyVille zegt inderdaad duidelijk dat het behouden van twee kerncentrales de groei van hernieuwbare energie niet tegenhoudt. Dat was vroeger de kritiek: het ging hernieuwbare energie tegenhouden. Hebt u die studie bekeken? Kunt u zich daarachter scharen dat het ene het andere niet uitsluit?

Bruno Tobback (sp-a): Minister, ik ben blij dat het op dit moment wat genuanceerder klinkt dan het in de kranten stond. Ik hoor toch nog in de replieken van enkele collega's dat we ons tegen de federale overheid moeten verzetten als ze vergunningen aanvraagt. Maar er is terecht opgemerkt dat het nooit een regering is die vergunningen aanvraagt, het zijn altijd private investeerders die dat doen.

Het is nuttig dat Vlaanderen, Wallonië, Brussel en de federale overheid overleggen over het soort energielandschap dat we nodig hebben. Het zal hoe dan ook altijd een gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn.

Ik vind dit bijzonder jammer. In elk van die scenario's, wat het ook zij, zullen we met private investeerders moeten praten en samenwerken. We zullen mensen ervan moeten overtuigen om hier te investeren. We kunnen eindeloos discussiëren over de beste plaats, maar de indruk creëren dat in Vlaanderen het vergunningsbeleid gebruikt wordt als een politiek instrument tussen regeringen is onvoorstelbaar ongelukkig. Dat creëert een onvoorstelbaar slecht beeld. Al de investeerders krijgen de indruk dat we in een soort bananenrepubliek leven of, zoals een collega zegt, in een patattenrepubliek. Dat is voor iedereen slecht.

Ik wil sterk oproepen, ook aan u, om dit met meer kracht tegen te spreken. Standpunten zijn standpunten. De vergunningsbevoegdheid, dat wil ik graag van u horen, dient niet om de plannen en ambities van andere bestuursniveaus tegen te houden. Er moet overleg zijn. We leven niet in een bananenrepubliek.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Mijnheer Tobback, ik ben duidelijk geweest over het standpunt rond het vergunningenbeleid. De procedure is ook duidelijk. De framing is wat ze is. U mag het interview nog eens nalezen, ik hoef me daar ook niet voor te verantwoorden, maar ik heb nooit gezegd dat ik een vergunning zou weigeren. Dat kan ook niet, want dan zou ik mijn boekje te buiten gaan. Het enige wat ik heb gezegd, is dat de Federale Regering, als ze die gascentrales volop gaat neerzetten, ook met Vlaanderen moet spreken.

Twee, er is mijn bezorgdheid over de twee jongste kerncentrales, want daar gaat het eigenlijk om, tenzij de heer Van Rooy een andere oplossing heeft. Wat is het alternatief? Men moet goed nadenken over wat men doet met die twee centrales inzake kosten en inzake bevoorrading van de energie. Dat is vooral het punt dat ik heb proberen te brengen.

De studie van EnergyVille beperkt zich tot de vraag of nucleaire en hernieuwbare energie naast elkaar kunnen bestaan. De studie gaat ook uit van een algemene CO₂-taks van 84 euro per ton voor alle sectoren. Verder houdt de studie geen rekening met de financiering en de subsidies.

Ten slotte is de studie gebaseerd op een extrapolatie van tien dagen, niet op een periode zonder wind en zon.

Ik wil positief eindigen. Als wind en zon goedkoper blijven worden en er kan meer gebouwd worden zonder oversubsidiëring: graag, hoe meer hoe liever.

De voorzitter: De heer Van Rooy heeft het woord.

Sam Van Rooy (Vlaams Belang): Als de minister aan mij refereert inzake alternatieven, dan weet u het wel. U kent onze alternatieven, minister. U kunt mij niet verwijten – en ik verwijt u dat niet – dat er al decennia een non-beleid gevoerd wordt op het vlak van energievoorziening, en vooral onafhankelijkheid wat betreft energievoorziening. Ondertussen wordt er al vele jaren niet uitgegaan van de vraag hoe we zo betrouwbaar en goedkoop mogelijk energie kunnen leveren aan onze Vlaamse gezinnen? Al jaren wordt er uitgegaan van dat ene dogma: hoe weinig CO₂ stoot iets uit? In die rare gedachtekronkel gaat men dan ook nog kernenergie totaal afserveren. Het is nota bene een van de minst CO₂-uitstotende vormen van energievoorziening.

U vraagt wat mijn alternatief is. Als ik in de Vlaamse Regering zou zitten, als ik minister van Energie zou zijn, dan zou ik Vlaanderen uiteraard onafhankelijk maken, maar ik zou ook 100 procent voor kernenergie kiezen, voor de nieuwste generaties van kernenergie en voor nieuwe technologieën zoals thorium – ik heb het al een paar keer gezegd – en kernfusie. De klimaatalarmisten, die denken dat

we binnen tien jaar zullen vergaan als we niet minder CO₂ uitstoten, beweren dat dat verre toekomstmuziek is, dat het voor over twintig, dertig jaar is wat betreft thorium. Ik zeg daarop: we hebben tijd. Die nieuwste generatie kernenergie is al een pak schoner en superveilig. Die worden gebouwd over heel de wereld, dus wij moeten ons aansluiten bij die beweging en 100 procent kiezen voor nucleaire energie en de nieuwste technologieën.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Ik wil nog even aangeven dat niemand – ook niet de uitbaters van kerncentrales, zij zijn vragende partij voor een verlenging van de vijf oudste – vragende partij is voor nieuwe centrales. Ik geef aan collega Van Rooy mee dat er in de Europese landen waar dat wel gebeurt, gigantische problemen zijn rond kostprijs en dergelijke.

We horen al tientallen jaren zeggen dat er nieuwe technologieën aankomen of bijna klaar zijn. Ik heb daar nog maar heel weinig van gezien, zeker inzake kernafval. U kunt misschien zeggen dat het niet zo groots is, maar de oplossing die we vandaag hebben is: we graven een gat en we gooien het erin. Wat mij betreft, is dat niet zo'n fantastisch goede logische oplossing.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over het tarifair kader voor warmtepompen – 3416 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobback

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): De vraag over de warmtepompen heb ik al eerder gesteld. Ik stel namelijk vast, en collega's met mij, dat warmtepompen efficiënt zijn, maar in gebruik een van de duurste warmteafleveraars. Het is duurder dan stookolie, duurder dan gas en zelfs duurder dan pellets, dat is niet oké. Er is vaak gezegd dat er een oplossing zou komen, maar tot vandaag heb ik die niet gezien.

Tijdens de commissie van 10 juni 2020 kaartte ik bij de minister nog eens het grote verschil aan tussen de lasten die aangerekend worden op elektriciteit in vergelijking met aardgas. Heel simpel gezegd is onze elektriciteit heel duur en ons gas relatief goedkoop, ook op Europees vlak. We zitten bij de hoogste elektriciteitsprijzen en bij de lagere gasprijzen. Op zich is dat misschien historisch te verantwoorden, maar ondertussen zorgt deze onevenwichtige spreiding ervoor dat deze investeringen hoog oplopen, niet interessant zijn en niet bijdragen aan een verdere elektrificatie van de maatschappij.

De minister liet toen weten dat er vanuit het Vlaamse niveau weinig gedaan kan worden. U stelde 2022 voorop met nieuwe nettarieven die voor een oplossing zouden zorgen.

En inderdaad, enkele weken na de commissie waar ik net naar verwees, rolde de Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG) een volledige communicatiecampagne uit rond de nieuwe nettarieven. Volgens de VREG-website is het capaciteitstarief een goede zaak voor gezinnen met groot verbruik, zeker wanneer zij het piekvermogen dat zij aanspreken relatief vaak benutten.

De vraag is nu of warmtepompen de concurrentie aankunnen met gas, stookolie of pellets. Ik vind dat inderdaad wel een belangrijke vraag. Het gaat er op zich niet

om dat mensen die rijk zijn per se warmtepompen hebben. De meeste mensen die vandaag nieuw bouwen, of toch een hele grote groep, zorgen voor warmtepompen als techniek om zich te verwarmen. En het is eigenlijk maar zo sociaal dat je hetgeen je het liefst hebt, ook het goedkoopst laat zijn.

De VREG laat op hun website weten dat ze de komende tijd hun berekening zullen verfijnen, zodat ze meer informatie kunnen geven over de financiële impact van hun capaciteitstarieven. Ik geef ook onmiddellijk mee dat het capaciteitstarief slechts een beperkte structuur is. Het kan zijn dat de hele factuur in een dergelijke mate wordt geïmpacteerd dat warmtepompen ineens de concurrentie kunnen aangaan met andere warmtedragers.

Ik heb daarbij de volgende vragen: u gaf in juni jongsteleden aan dat u tot 2022 de tijd hebt om te bekijken waar er kan worden ingegrepen op de energieprijzen die worden aangerekend. De VREG is nu al bezig met de communicatie hierrond, of toch rond de nettarieven. Zij gaan bovendien nog verschillende scenario's uitrekenen in de komende periode. Hebt u hierover overleg gehad met de VREG of bent u dat van plan? Bent u van plan om dit probleem aan te kaarten?

Punt twee is een meer fundamentele vraag. Bent u het met mij eens dat de energiebron die op ecologisch vlak het beste is, ook het liefst de goedkoopste optie is?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Er is overleg gevoerd met het Departement Omgeving, Fluvius, het Vlaams Energieagentschap (VEA) en de VREG over de nettarieven. Er is een grote bereidheid bij alle partijen om de communicatie samen aan te pakken en het capaciteitstarief te kaderen in een toekomstverhaal. Door de komst van de digitale meter en nieuwe Europese regelgeving komen er immers nog andere wijzigingen en mogelijkheden aan die een impact kunnen hebben op de toekomstige elektriciteitsfactuur. Denk bijvoorbeeld aan dynamische prijscontracten, energiedelen, terugleververgoeding, enzovoort.

De VREG heeft inderdaad de intentie om dit najaar de huidige berekeningen verder te verfijnen en het aantal simulatievoorbeelden uit te breiden. We hebben dat ook gevraagd in ons gesprek. We hebben gezegd dat we toch nog een aantal anomalieën zien in hun modellen, en we hebben gevraagd of ze dat nog eens goed konden bekijken. Die vraag is bij ons gesteld. Ook voor mensen met exclusief nachttarief hebben we vanuit de regering aan een oplossing gewerkt. Voor de andere simulatiemodellen die ze voor ons gingen uitwerken, hebben we nog geen feedback gekregen.

Met betrekking tot de impact van het capaciteitstarief op gezinnen met een warmtepomp of een elektrisch voertuig blijkt uit simulaties door de VREG dat dat capaciteitstarief voordeliger is dan het huidige tarief, dat volledig op het afgenomen volume gebaseerd is. Door de invoering van het capaciteitstarief wordt vanaf 2022 een deel van de distributienettarieven niet langer aangerekend op basis van de afname, maar op basis van het piekvermogen.

De totale eenheidsprijs per kilowattuur op de elektriciteitsfactuur voor de vergoeding van de energiekost aan de leverancier, de heffingen en het andere deel van de distributienettarieven dat op basis van afname aangerekend blijft worden, zal hierdoor ook dalen.

Dat is een goede zaak voor gezinnen met een groot verbruik, zeker wanneer zij het piekvermogen dat zij aanspreken, relatief vaak benutten. Dat is typisch het geval voor gezinnen met een warmtepomp of een elektrische wagen. Als zij bovendien hun gedrag aanpassen, kunnen zij nog extra besparen ten opzichte van vandaag, door bijvoorbeeld de batterij van hun elektrische wagen niet zo snel

mogelijk aan vol vermogen op te laden, maar te spreiden over alle beschikbare nachturen.

Met de digitale meter komen er bovendien mogelijkheden om warmtepompen en laadinfrastructuur van auto's automatisch aan te sturen. Hierdoor kan de werking van de warmtepomp of het laden van de elektrische wagen optimaal worden afgestemd op het verbruik van alle andere toestellen en de productie van fotovoltaïsche panelen. Het piekvermogen kan hiermee maximaal onder controle worden gehouden en dus ook het te betalen capaciteitstarief. Bovendien daalt de factuur omdat het zelfverbruik van de zonnepanelen zal stijgen.

De combinatie van een warmtepomp met een warmtebuffer en slimme software maakt het bijvoorbeeld ook mogelijk om de warmtepomp extra warmte te laten genereren en op te laten slaan op momenten dat de zonnepanelen elektriciteit produceren.

Dan kom ik tot uw tweede vraag. In de ideale wereld zijn goede producten goedkoper dan minder goede producten. Maar in de praktijk is goed en goedkoop zeldzaam. De overheid kan hier tussenkomen door de goede producten te ondersteunen, en voor minder goede producten geen steun aan te bieden of ze zelfs te verbieden. In dergelijke gevallen moet steeds afgewogen worden wat de maatschappelijke kosten zijn ten opzichte van de maatschappelijke baten. In de praktijk leren innovatie, technologie en leercurves ons dat producten steeds beter worden, in grotere hoeveelheden worden geproduceerd en goedkoper worden. We zien dit al twintig jaar voor wind, zon en batterijen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Bedankt. Op zich had deze vraag gekoppeld kunnen worden met de twee andere vragen, maar ze wordt nu apart gesteld, en daar valt ook heel wat voor te zeggen. De vraag ging immers specifiek over warmtepompen.

Ik heb ook begrepen uit de voorstelling van de VREG dat, als mensen van die warmtepomp gebruikmaken, zij een stuk minder gaan betalen dan normaal het geval is. En dat klopt wel. Maar het onevenwicht tussen gas, stookolie en warmtepompen is momenteel zodanig groot dat ik mij de vraag stel of dat onevenwicht er voldoende werd uitgehaald met de nieuwe tarieven. Maar ik begrijp van u, minister, dat u dat verder gaat onderzoeken. En het lijkt mij ook belangrijk om dat te doen. Het zou toch raar zijn mocht dat onevenwicht met de nieuwe tarieven nog altijd bestaan.

Want het idee is inderdaad dat warmtepompen minstens vier keer zo efficiënt zijn als gas of stookolie. Dat zou dan toch het best ook de goedkoopste warmtebron zijn.

Op zich kunnen zij relatief gezien met één eenheid energie veel meer warmte genereren dan met een gas- of stookolie-installatie. Het zou logisch zijn dat zij dan ook zeker op financieel vlak de concurrentie aankunnen. Maar ik begrijp van u, minister, dat u die berekening gaat maken. Ik ben benieuwd naar het resultaat ervan.

Op de vraag of die energiebron dan ook niet het goedkoopst zou moeten zijn, zegt u dat dat in een ideale wereld inderdaad zo zou moeten zijn. Ik hoop dat we dat bij leven nog kunnen meemaken.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik vind het nogal bizar dat collega Danen hier de vergelijking durft te maken met stookolie en pellets. Ik dacht dat we dat tijdperk

eigenlijk al voorbij waren. Er komt ook een reglementering omtrent stookolie, dus ik zou voorstellen dat we de vergelijking maken tussen elektriciteit en aardgas.

Ten tweede zegt u dat we moeten kiezen voor het meest ecologische, en dat dat ook de goedkoopste optie moet zijn. In uw woorden betekent dat dat een geothermie-warmtepomp, dus een water-waterwarmtepomp, dan even duur zou moeten zijn als een lucht-luchtwarmtepomp, terwijl we weten dat het rendement van een lucht-luchtwarmtepomp drie keer slechter is dan dat van een water-waterwarmtepomp. Toch zouden we die moeten geven aan de mensen voor 2000 euro per stuk. Dat is totale waanzin. De investeringsmarkten kunnen dat nooit betalen.

Ten derde heb ik ook eens de berekening gemaakt. Daar bestaan simulatietools voor op de website, zowel bij Fluvius als bij de regulator, in functie van het capaciteitstarief, zelfs zonder dat je veel moet gaan spelen met tijden en dergelijke. Zelfs iemand die een warmtepomp heeft zal, door het feit dat hij dan ook meer kilowattuur verbruikt, met zijn distributienettarief met een capaciteitstarief niet slechter af zijn, of zelfs iets beter af zijn in vergelijking met zijn huidige situatie. Je moet zelf maar eens die berekening maken, die berekening doorvoeren. En dan kom je uit op een besparing op de distributienetkost van ongeveer 5 à 10 procent.

Ik heb dan ook een vraag voor de regulator, niet voor de minister. Want ik zie dat er vragen worden gesteld aan de regulator, maar dat die vragen, doordat wij vier tot acht weken moeten wachten op een antwoord, dan maar vlug aan de minister worden gesteld. De minister moet op haar beurt diezelfde vraag aan de regulator stellen en ook zij wacht dan vier tot acht weken op een antwoord. Dan verschijnt het op hun website. Ik denk dat wij in de regeling der werkzaamheden eens goed moeten afspreken hoe we sneller vragen kunnen stellen aan de regulator en hoe die dan ook snel een antwoord kan geven, zodat we geen vier tot acht weken moeten wachten.

Mijn vraag aan de regulator luidt: wanneer gaat de regulator een tarief voorzien dat niet enkel vastligt in de tijd qua tarifiering, maar dat ook kan variëren in de tijd? Denk bijvoorbeeld aan het Oostenrijkse systeem, waarbij je op bepaalde ogenblikken zou kunnen worden afgeschakeld en daarvoor een bonus krijgt op je capaciteitstarief. Dit was een vraag aan de regulator.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Met de hervorming van het tarief denk ik dat de warmtepomp effectief bij de winnaars kan horen, zoals collega Gryffroy zegt. Ik moet eerlijk zijn dat ik door de gebrekkige geluidskwaliteit daarnet niet alles heb begrepen van het antwoord van de minister, maar ik wilde ook nog iets vragen, en dat is iets wat collega Gryffroy ook terecht aanhaalt: ik zou vragen om dat verder te verduidelijken en dat beter bekend te maken. Er is op dit moment ongerustheid bij warmtepompeigenaars, maar dat is allicht onnodig. Hetzelfde geldt voor potentiële investeerders. Ik zou dus willen vragen om echt proactief te communiceren over de impact van het tarief op de rendabiliteit van de diverse warmtepomp-systemen. Misschien hebt u iets gelijkaardigs gezegd maar ik heb niet alles begrepen uit uw antwoord.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Wat de communicatie betreft: ik ben het daar volledig mee eens. Ik merk ook dat er een grote ongerustheid is: wie zijn de winnaars, wie zijn de verliezers, hoe moeten we dat allemaal interpreteren? Maar vooraleer men die communicatie doet, heb ik wel langs beide kanten een aantal bezorgdheden, bijvoorbeeld ook naar kleine verbruikers toe. Ik vind niet dat zij achteruit moeten gaan in het nieuwe systeem. Ik heb ten aanzien van een aantal zaken toch duidelijkheid gevraagd, met simulaties en nieuwe oefeningen.

Maar ik hoop dat jullie goed beseffen, collega's, dat jullie in dezen wel machtiger zijn dan de minister, omdat de VREG een onafhankelijke instantie is. Zij moeten verantwoording afleggen aan het parlement. Dat is destijds zo beslist. Dus ik blijf daaraan trekken.

Maar ik denk dat het niet slecht zou zijn dat elk van ons, elke volksvertegenwoordiger, goed weet wat de VREG eigenlijk wil doen. Wie zijn de winnaars, wie zijn de verliezers?

Hoe kunnen we de verliezers met flankerend beleid opvangen? Wat het systeem betreft, krijg ik bijvoorbeeld niet uitgelegd dat mensen die weinig verbruiken, erop achteruit zullen gaan in het nieuwe verhaal van het capaciteitstarief. Ik vind dat heel moeilijk. Ik denk dat er echt eerst veel meer duidelijkheid moet komen naar mij toe en zeker ook naar jullie, naar het parlement toe, over wat de VREG zal doen. We moeten goed weten wat het plan is en wat er zal wijzigen, vooraleer we beginnen met de communicatie. De vraag is door mij in het verleden ook al meermaals gesteld aan de VREG. Ik denk dat jullie op dit gebied sowieso wel machtiger zijn dan ik, want het enige waarvan de VREG schrik heeft, is het parlement, want ze zijn verplicht om aan jullie verantwoording af te leggen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Ik wil de discussie niet al te zeer verlengen. Het is wel zo dat wij in juli tweemaal met de VREG hebben samengezeten om hierover van gedachten te wisselen. We hebben toen de vragen gesteld die u nu ook stelt, minister: aandacht voor de mensen die weinig verbruiken, aandacht voor de kwetsbaren, aandacht voor de mensen die elektrisch verwarmen zonder warmtepomp maar nog met oude convectoren. Nu is dus de vraag hoe dit concreet uitgerold zal worden. Wie zijn de winnaars en wie zijn de verliezers?

Mijn vraag ging specifiek over de warmtepompen. De vraag over de capaciteitstarieven zelf zal een volgende keer gesteld worden. Mijnheer Gryffroy, ik vind het een beetje vreemd dat u mij regelmatig vragen stelt terwijl ik toch denk dat we het op veel vlakken eens zijn, natuurlijk op een aantal vlakken ook niet. U spreekt over het Oostenrijkse tarief. Ik ben het met u eens dat onderzocht moet worden of dat kan worden ingevoerd. Ik vind dat een goed idee. Ik vind het ook oké om er druk op te zetten om dat te laten gebeuren, want ik denk dat het inderdaad zo moet zijn dat een warmtepomp concurrentieel kan zijn met de andere energievoorschaffers. U had het over de vergelijking tussen stookolie, pellets en gas. Heel veel Vlamingen stoken nog met stookolie, ik denk zelfs de meerderheid. We mogen dus wel, denk ik, vragen dat een warmtepomp financieel interessanter wordt dan het stoken op stookolie.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Johan Danen aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de uitrol van diepe geothermie in Vlaanderen – 3417 (2019-2020)

Voorzitter: de heer Bruno Tobbac

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): We hebben, ik denk in oktober vorig jaar, ook al vragen gesteld over geothermie. We hadden toen afgesproken dat we in het parlement hoorzittingen zouden organiseren met onder andere de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) over diepe geothermie. In afwachting daarvan stel ik deze vraag.

Het geothermische project dat door VITO wordt uitgevoerd op de Balmatt-site, kreeg na een succesvolle start met een aantal tegenslagen af te rekenen. We hebben daar in het parlement ook al een paar keer over gesproken. Na twee succesvolle proefboringen, resulteerde de derde proefboring in 2018 jammer genoeg in een zogenaamde 'droogboring'. Hierover werden in dit parlement al een aantal keren vragen gesteld. De ambitieuze plannen om een groot geothermisch netwerk aan te leggen, bleken niet meer realistisch te zijn. De plannen om dit geothermische netwerk uit te rollen in de gemeenten Mol en Dessel werden tijdelijk in de koelkast gestoken.

Een volgende tegenslag was de aardbeving van 2,1 op de schaal van Richter die op 23 juni 2019 plaatsvond. Volgens VITO werd deze beving veroorzaakt door een plotse ontlading van de druk die zich had opgebouwd in de ondergrond bij het terugpompen van het afgekoelde water.

Minister, in antwoord op een schriftelijke vraag van collega Willem-Frederik Schiltz liet u weten dat de resultaten van de externe audit over het gehele project, uitgevoerd op vraag van toenmalig minister Muyters, in januari 2020 zouden worden overgemaakt of al overgemaakt werden.

Twee externe internationale onderzoeksorganisaties concludeerden dat de beving veroorzaakt werd door de haardmechanismen die systematisch een strikeslip-beweging vertonen op vlakken volgens een noordnoordoost-, zuidzuidwest- of westoost-oriëntatie. In uw antwoord gaf u aan dat er nog een andere studie lopende was die het risico moest inschatten op bevingen met een grotere magnitude.

Naast het proefproject op de Balmatt-site, is er in het kader van het Europees proefonderzoekproject DGE-ROLLOUT een seismische campagne gepland in het noorden van Limburg. Dit onderzoeksproject kadert binnen het EFRO-project (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) GEOTHERMIE 2020, dat opgesteld werd om de blinde vlekken in de kennis over de Vlaamse ondergrond weg te werken. Ook het bedrijf HITA, een spin-off van VITO, zet in op de ontwikkeling van diepe geothermie en voerde in dit kader ook een seismisch onderzoek uit in de buurt van Turnhout, namelijk in Heizijde. Het businessmodel van HITA is erop gericht om bedrijven en gemeenten te ontzorgen bij de ontwikkeling en aanwending van geothermie, zodat zij met beperkte risico's kunnen instappen in het diepe-geothermieproject. HITA plant tegen 2030 tien geothermische doubletten te realiseren, wat moet resulteren in een jaarproductie van 600.000 megawattuur aan duurzame energie.

Is de geothermiecentrale op de Balmatt-site opnieuw opgestart? Indien nog niet, wat is daarvoor de reden?

Is de INERIS-studie (Institut national de l'environnement industriel et des risques) die het risico moet inschatten op bevingen met een grotere magnitude ondertussen afgerond? Wat zijn dan de bevindingen? Hoe groot is het risico op bevingen met een grotere magnitude?

Verschillende onderzoeksprojecten en verschillende spelers zijn actief rond het onderzoeken en ontwikkelen van diepe geothermie. Worden deze projecten vanuit Vlaanderen opgevolgd? Worden die ook gecoördineerd, zodat dubbel werk wordt vermeden? Wie doet dan die coördinatie? Zijn de resultaten van de diverse seismische onderzoeken voor iedereen beschikbaar, eventueel tegen betaling?

Geothermische centrales en het uitrollen van een warmtenetwerk, hebben wat gemeen met de uitrol van elektrische laadpalen en de verkoop van elektrische wagens: de uitrol gebeurt niet of onvoldoende snel, omdat er geen vraag is, en er is geen vraag, omdat er geen aanbod is. Met dit verschil weliswaar: de investeringen in geothermische centrales zijn dermate hoog dat er wel een gegarandeerde

warmtevraag moet zijn. Hoe wilt u de uitrol van warmtenetwerken stimuleren en faciliteren?

De financiële ondersteuning vanuit Vlaanderen voor het diepegeothermieproject op de Balmatt-site zou afhangen van de evaluatie. Ik heb begrepen dat er zich een vergelijkbare situatie voordoet bij het geothermieproject in Beerse bij Janssen Pharmaceutica. Wanneer mag deze beslissing verwacht worden? Is het al duidelijk welke rol de distributienetbeheerders (DNB's) hierin zullen spelen? Heeft hierover al overleg plaatsgevonden met de DNB's?

Mijn laatste vraag is misschien meer fundamenteel. Denkt u eraan om een aparte regulator voor geothermie te instaureren? Waarom wel of waarom niet?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Dat waren heel veel vragen en subvragen, collega Danen.

Uw eerste vraag ging over geothermie in Balmatt. De geothermiecentrale is nog niet opgestart wegens eerdere problemen met groter dan verwachte aardbevingen. VITO is bezig met de voorbereidingen om eind dit jaar een heropstart mogelijk te maken en het onderzoek naar de mogelijkheden voor de veilige winning van aardwarmte verder te zetten. Hierbij worden bijkomende seismometers geplaatst en vinden ook aanpassingen plaats aan de centrale om sterke drukwijzigingen in de injectieput te vermijden.

De INERIS-studie is afgerond. Het risico op een beving met een magnitude 4 wordt niet uitgesloten maar zeer klein geacht. Teneinde dit risico beter in te schatten evenals het verkrijgen van een nauwkeurige schatting van het aantal voelbare bevingen, zijn meer en nauwkeurigere data nodig dan deze die tot op heden verkregen konden worden. Daarom wordt het onderzoeksproject net uitgebreid met bijkomende seismometers, onder andere een seismometer op 1,9 kilometer diepte. De trillingen die hierdoor worden opgevangen, moeten toelaten de diepe ondergrond op 3 tot 5 kilometer diepte beter te kunnen beschrijven en het risico op voelbare bevingen met magnitude 2 beter in te schatten.

Het diepeaardwarmteproject op de Balmatt-site wordt opgevolgd via de jaarrapportages in het kader van de opsporingsvergunning. De Vlaamse overheid heeft de resultaten van het EFRO-project GEOTHERMIE 2020 opgevolgd en input gegeven rond het vergunningenbeleid en de regelgeving. Zoals u weet, is de Vlaamse overheid niet betrokken bij DGE-ROLLOUT. De verschillende onderzoeken zijn aanvullend en worden tussen de vermelde verschillende spelers afgestemd.

De seismische campagne die in het kader van DGE-ROLLOUT wordt uitgevoerd, beoogt een grootschalige verkenning van het gebied ten oosten van Mol. Ze legt de verbinding tussen de boringen in Mol en Nederland en Oost-Limburg. De campagne vult een van de blinde vlekken in die in het kader van GEOTHERMIE 2020 werden afgebakend.

De data met betrekking tot de diepe ondergrond zijn inderdaad beschikbaar en VITO heeft deze reeds aan HITA ter beschikking gesteld. De data die in het kader van DGE-ROLLOUT worden verkregen, zullen publiek beschikbaar zijn. HITA voert op eigen basis seismische campagnes uit in het kader van specifieke diepegeothermieprojecten. Het onderzoeksgebied is daardoor beperkter dan grote regionale seismische campagnes, maar evenwel meer gedetailleerd. HITA heeft een afspraak met VITO dat de verkregen data door VITO kunnen worden aangewend om de bestaande ondergrondse ruimtelijke modellen verder te optimaliseren. Een eerste gedetailleerde seismische campagne werd door HITA uitgevoerd in Turnhout. Dit najaar staat de tweede seismische campagne Herentals/Olen op de agenda, gevolgd door Lommel in het voorjaar 2021.

Uw vierde vraag betrof investeren in diepe geothermie en warmtenetten. Warmtenetten worden ondersteund via de call 'groene warmte, restwarmte, warmtenetten en biomethaan'. Sinds 2020 worden twee calls per jaar georganiseerd in plaats van één. Het reguliere budget voor 2020 werd opgetrokken tot 21 miljoen euro. In 2018 en 2019 was het budget ongeveer 15 miljoen euro, dat is dus een mooie verhoging en ook een investering hierin. Dit jaar wordt deze call nog geëvalueerd.

Vanuit het Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) is in 2014 2 miljoen euro steun toegekend aan het Balmattproject, voor de eerste boringen. Binnen de call 'groene warmte, restwarmte, warmtenetten en biomethaan' is 6 miljoen euro toegekend aan VITO aan de geothermiecentrale en het aansluitende warmtenet. Als de projecten worden uitgevoerd, zal deze steun ook worden uitbetaald.

Het toekennen van steun aan nieuwe diepegeothermieprojecten zal worden afgewogen op basis van de evaluatie. Ik heb dat ook in eerdere vragen aan de collega's meegedeeld. De evaluatie kan starten als betrouwbare resultaten van de twee diepegeothermieprojecten beschikbaar zijn, dus zowel van het Balmattproject als het diepe geothermieproject bij Janssen. Het Janssenproject is nog niet zo ver gevorderd om al voldoende bruikbare resultaten aan te kunnen leveren.

De rol van de netbeheerders zal behandeld worden in de evaluatie van het meest kostenefficiënte model voor de aanleg en het beheer van warmtenetten op het openbaar domein. Voor deze evaluatie is het standpunt van de stakeholders ook opgevraagd, dus van de Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG), de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Fluvius, Warmtenetwerk Vlaanderen en de Organisatie voor Duurzame Energie (ODE).

Het evaluatierapport verwacht ik begin 2021, waarna het politiek overleg hierover kan worden opgestart met het oog op een politieke beslissing tegen het zomerreces.

Wat uw vijfde vraag betreft is het nog te vroeg om te spreken van een regulator voor geothermie. Daarvoor is het minstens wachten op de evaluatie van de eerste twee diepegeothermieprojecten en op de lopende evaluatie van het meest kostenefficiënte model voor de aanleg en het beheer van warmtenetten.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Eerst en vooral is het belangrijk om aan verwachtingsmanagement te doen – dat is misschien een modern woord – rond geothermie. Al jaren zeggen we dat de doorbraak voor de deur staat, dat het nu gaat gebeuren. We stellen vast dat er problemen opduiken en dat het veel moeizamer loopt dan verwacht. Dat is absoluut geen verwijt aan de initiatiefnemers, integendeel zelfs. Het is net eigen aan proefprojecten dat ze kunnen lukken of mislukken, of deels lukken. Moeten evalueren en opnieuw moeten opstarten, daar is op zich niets mis mee. Maar het is belangrijk om daar wel aan een zeker verwachtingsmanagement te doen, zeker in deze regio. Wie dat moet doen, is me niet helemaal duidelijk, maar het is alleszins belangrijk dat het gebeurt.

Ik wil heel kort ingaan op een paar elementen die u net vermeldde. Ik heb gevraagd of de studie die de risico's rond aardbevingen moest inschatten, afgerond was. U zei dat het risico heel klein was, maar dat men toch nog bijkomend ging onderzoeken op 1,9 kilometer diepte, wat daar de metingen waren.

Heb ik dat goed begrepen? Er is een stuk afgerond en een stuk moet nog gebeuren. De minister knikt ja, dus ik neem aan dat ik dat goed begrepen heb. Dat is oké.

U hebt gesproken over die calls groene warmte als ondersteuning van de warmtenetwerken. U zegt dat u dat twee keer per jaar doet. Dat zal volgend jaar ook

gebeuren. Begrijp ik daaruit dat de warmtenetwerken daar sowieso in zullen moeten zitten? Of hangt het nog van iets anders af of ze erin zitten? Dat is wel belangrijk om te weten, want wat we alleszins kunnen missen is 'stop-and-go'. Het is belangrijk dat ook dit soort projecten aanspraak kunnen blijven maken op subsidies, als het tenminste goede projecten zijn.

Een derde opmerking gaat over de regulator. Misschien is het nu te vroeg om het te doen. Ik heb ondertussen al wat ervaring met parlementaire vragen en zo. Ofwel vraag je iets te vroeg ofwel te laat, maar nooit op tijd. Ik zou het willen vragen, als het nu te vroeg is, om toch die suggestie in uw achterhoofd te houden om daarover na te denken. Warmtenetten en heel het geothermische gebeuren is een heel specifieke metier. Ik denk dat het interessant zou zijn om daar een regulator op te zetten. Dat hoeft niet heel veel volk te zijn of heel veel geld te kosten, maar ik denk wel dat het goed is dat iemand dat reguleert.

De voorzitter: De heer Anaf heeft het woord.

Hannes Anaf (sp-a): Het belang van geothermie voor zowel de Antwerpse als de Limburgse Kempen is heel groot, maar ook voor Vlaanderen in het algemeen kun je het belang ervan absoluut niet onderschatten als je bekijkt wat daar naar potentie in schuilt wat betreft onder andere CO₂-reductie.

Minister, u weet dat ik van in het begin wat ongerust ben geweest over wat er in het regeerakkoord staat over de evaluatie. Ik heb van in het begin gevraagd om dat met een open en een positieve bril te bekijken. Kijk naar die evaluatie op een objectieve manier, maar zorg er ook voor dat er niet wordt voorbijgegaan aan de mogelijke potentie. Er hebben mij een aantal signalen bereikt die me wat ongerust maken, meer bepaald over de nieuwe call groene warmte. Ik heb me laten vertellen dat er in het ontwerpbesluit geen sprake meer zou zijn van diepe geothermie. Dan wil ik me toch wel aansluiten bij collega Danen. Minister, kunt u dat ontkrachten? Dan zou ik heel blij zijn. Het zou zuur en zonde zijn als diepe geothermie niet meer in de call zou zitten. De evaluatie moet worden afgewacht. Het zou een heel slecht signaal zijn naar de sector als de diepe geothermie nu al niet meer in die call zou zitten. Dat zou een voorafname zijn die niet te verdedigen is. Hier in Turnhout geloven we heel sterk in diepe geothermie. Er ligt een project klaar om in te dienen. Laat ons daar alstublieft met een open blik naar kijken en goede projecten niet al op voorhand kelderden. Minister, ik hoop dat u me kunt bevestigen dat diepe geothermie wel nog in de call groene warmte zit.

De voorzitter: Mevrouw Rombouts heeft het woord.

Tinne Rombouts (CD&V): Voorzitter, minister, collega's, ik sluit me graag aan bij deze vraag, iets wat u ongetwijfeld niet zal verbazen, gezien mijn vragen in het verleden en mijn interesse in de mogelijkheden van diepe geothermie. We kunnen niet ontkennen dat diepe geothermie een van de noodzakelijke duurzame energiebronnen zal zijn, willen we de klimaatdoelstellingen bereiken. Het gaat niet over een ontginning in heel Vlaanderen maar het belang is wel van Vlaams niveau om die nieuwe techniek alle kansen te geven.

We hebben al een aantal ervaringen, onder andere op de Balmattsite. In een onderzoeksproject lopen dingen weleens heel vlot en soms vlotter dan je kunt voorstellen, maar soms ook minder vlot. Zeker in een onderzoeksproject is dat helemaal niet erg, integendeel, je kunt er alleen maar uit leren.

Ik denk trouwens dat we naar onze noorderburen moeten kijken. Ook daar hebben ze wel wat ervaring in diepe geothermie. De ondergrond en de regelgeving zijn niet zo verschillend. Daar hebben ze heel lang zaken onderzocht en is er een grote sprong gemaakt om voor de diepe geothermie te gaan. Ik hoop dat ons dat sterkt in onze visie om die techniek alle kansen te geven.

Zeker in de zones waar geothermie zou kunnen worden ontwikkeld, moet ik vaststellen dat er heel wat gemeenten bezig zijn met de opmaak van warmteplannen, om te zien waar ze eventueel warmtenetten zouden kunnen aanleggen om in het begin misschien alternatieven maar op termijn zeker geothermie te kunnen gebruiken. Iedereen op het terrein is in de weer om die duurzame techniek kansen te geven. Dan is het belangrijk dat we als Vlaamse overheid daar alle steun aan verlenen om daar geen vertragsproces in te krijgen.

Minister, u hebt heeft zelf verwezen naar HITA, de spin-off van VITO, dat heel duidelijk met kennis van zaken en met heel wat investeerders achter zich op een goede manier de uitrol zal kunnen realiseren.

Minister, we hebben in het regeerakkoord gesteld dat een evaluatie op korte termijn noodzakelijk was omdat we op dat moment inderdaad met de ... (*onverstaanbaar*) ... bij de Balmattsite geconfronteerd werden.

Ondertussen zijn er ook boringen gebeurd op de site van Janssen Pharmaceutica en kregen we daar in eerste instantie zeer positieve berichtgeving over. Ik zou bij dezen willen vragen op welk moment u de evaluatie ziet. Ik merk dat daar zeer positieve zaken zijn. Je kunt natuurlijk een evaluatie doen op het moment dat je helemaal in uitvoer en in productie bent, of dat kan gebeuren op het moment dat de boringen gebeurd zijn. Dat is cruciaal op korte termijn. Ik krijg net als collega Anaf bezorgde signalen over die call groene warmte. Ik zou uitdrukkelijk willen vragen om toch in de nieuwe toekomstige call ruimte te voorzien voor de diepe geothermie, zodat we geen vertraging krijgen in heel dat proces dat zich de afgelopen jaren op gang heeft getrokken. Ik denk dat we daar vandaag al heel wat gegevens over hebben, laat staan dat we de zaken blijven opvolgen voor een totale evaluatie. Ik denk dat Vlaanderen geen twee of drie jaar kan wachten om een keuze te maken.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Zal ik dan maar ineens de vraag stellen? Zijn we hier niet de kar voor het paard aan het spannen? Men zit nu te pushen om die ondersteuning call groene warmte te krijgen, maar die geothermie is er niet. Straks zal het zijn: men wil dat warmtenet aanleggen, men moet daar subsidies voor geven, men kan het niet koppelen aan geothermie, dan moet men maar een andere installatie gaan bouwen om die voorlopig te kunnen voeden. Ik denk toch dat je eerst moet kijken naar de bron. Als die bron goed is of niet goed is – dat is de evaluatie die men moet doen – dan kun je verder bouwen. Maar hier wordt wel omgekeerd geredeneerd. Ik denk dat hier toch wel een systeemdenkfout in zit.

Tinne Rombouts (CD&V): Helemaal niet.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik was aan het woord.

De voorzitter: Het woord was aan collega Gryffroy. Heeft hij gedaan? (*Instemming*)

Miraculeus.

Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhail Demir: Ik zal heel kort zijn, voorzitter. Ik denk dat wordt verwacht dat we het op deze manier doen: telkens wanneer er een nieuwe techniek is, is het logisch en ook noodzakelijk om die eerst te evalueren. Zeker bij VITO en in mindere mate bij Janssen Pharmaceutica zijn er onverwachte problemen geweest. Als we nu al gaan zeggen dat we gaan blijven subsidiëren: op basis waarvan, vraag ik me

dan af. Mijn houding is daar heel duidelijk in: ik ga sowieso de evaluatie van die eerste twee projecten afwachten vooraleer we dat financieel gaan ondersteunen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Hopelijk kunnen we binnenkort hierover een aantal hoorzittingen organiseren om de verschillende visies te kennen en te vernemen wat mogelijk is. We gaan dat wellicht snel in het parlement organiseren.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.